ISSN: 2148-2489

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

YIL: 5 SAYI: 50

Editör
Dr. Özcan BAYRAK

Editör Yardımcıları
Dr. Rahil NECEFOV
Dr. Celal EMANET
Arş. Gör. Esra BAYRAK

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Editör

Dr. Özcan BAYRAK

Editör Yardımcıları

Dr. Rahil NECEFOV

Dr. Celal EMANET

Arş. Gör. Esra BAYRAK

ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) *uluslararası hakemli bir dergi olup ayda 1 kez yayınlanır. ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) Dergisi, sosyal bilimlerin her alanından yazı yayınlayan bir dergidir. Bu çerçevede özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, röportajlar, kitap, makale, sempozyum, panel ve bilimsel etkinlik tanıtma çalışmaları ile nekroloji metinleri yayınlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirileri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanması için ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.*

ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) Dergisi, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlayabilir. ***ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir.*** *Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez. ASOSJOURNAL (The Journal of Academic Social Science) Dergisi'nin yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.*

www.asosjournal.com / asosjournal@gmail.com

ISSN: 2148-2489 YIL: 5 / SAYI: 50

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

ASOSJOURNAL

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Academic Social Science

DERGİ YÖNETİMİ

Editör

Dr. Özcan BAYRAK

Editör Yardımcıları

Dr. Rahil NECEFOV Dr. Celal EMANET Arş. Gör. Esra BAYRAK

Alan Editörleri

Dr. Nuran ÖZLÜK	Türk Dili ve Edebiyatı	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Cengiz ÖZMEN	Tarih	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Dr. İbrahim ÇANKAYA	Sosyoloji	Uşak Üniversitesi
Dr. Rahil NECEFOV	Felsefe	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Dr. Murat SUNKAR	Coğrafya	Fırat Üniversitesi
Dr. Ömer Tuğrul KARA	Türkçe Eğitimi	Çukurova Üniversitesi
Dr. Onur KÖKSAL	Eğitim Bilimleri	Selçuk Üniversitesi
Dr. Vedat AKTEPE	İlköğretim	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Murat KUL	Beden Eğitimi	Bartın Üniversitesi
Dr. Derya YILMAZ	Arkeoloji	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Mutlu TÜRKMEN	Beden Eğitimi	Bartın Üniversitesi
Dr. Bülent ÖZKAN	Dil Bilim	Mersin Üniversitesi
Dr. İsmail BEKCİ	İşletme / İktisat	Nevşehir Üniversitesi
Dr. Tahir ÇELİKBAĞ	Güzel Sanatlar	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Serdar TUNA	Resim - İş Eğitimi	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Gülay KARŞICI	Müzik Bilimi	Marmara Üniversitesi
Dr. Süleyman KARACELİL	İslami İlimler	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Ahmet AKKAYA	Yabancılara Türkçe Öğr.	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Nesrin DELİKTAŞLI	Fransızca Müt. Terc. ABD	İstanbul Üniversitesi
Dr. Eyüp AKÇETİN	Yönetim Bil. Sis.	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Oktay KIZILKAYA	İktisat	Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Ahmet KURNAZ	Özel Eğitim	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Fevzi RENÇBER	İlahiyat	Şırnak Üniversitesi
Dr. Kemal ÖZGEN	Matematik Eğitimi	Dicle Üniversitesi
Dr. Fatma ÜNAL	Sosyal Bilgiler Eğt. ABD	Bartın Üniversitesi
Dr. Nalan ECE	Muhasebe - Finans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Dr. Selahattin GÖNEN	Fizik Eğitimi	Dicle Üniversitesi

Dr. Selçuk SEÇKİN	Sanat Tarihi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Dr. Barış ÇAYCI	Fen Eğitimi	Niğde Üniversitesi
Dr. H. Derya CAN	Hindoloji	Ankara Üniversitesi
Dr. Aşkım HATUNOĞLU	Psikoloji	Katip Çelebi Üniversitesi
Dr. Emine KOCA	Moda Tasarımı	Gazi Üniversitesi
Dr. Umut BALCI	Alman Dili Eğitimi	Batman Üniversitesi
Dr. Sevgi Sümerli SARIGÜL	Dış Ticaret ve Pazarlama	Erciyes Üniversitesi
Dr. Kasım TATLILIOĞLU	Gelişim Psikolojisi	Bingöl Üniversitesi
Dr. Yusuf GENÇ	Sosyal Hizmetler	Sakarya Üniversitesi
Dr. Mustafa YAĞBASAN	Genel Gazetecilik	Fırat Üniversitesi

Yabancı Dil Uzmanları

Okt. Ufuk KÖSE Adıyaman Üniversitesi
Okt. Özge GÜMÜŞ Adıyaman Üniversitesi
Dr. Erkan ZENGİN Hacettepe Üniversitesi

İndeks Sorumlusu

Dr. Celal EMANET GSIC New Jersey USA
Dr. Onur KÖKSAL Selçuk Üniversitesi
Hasan KIZILDAĞ Fırat Üniversitesi

Grafik Tasarım

Öğr. Bülent POLAT Milli Eğitim Bakanlığı

Hukuk Danışmanı

Avk. Bülent KAYALI

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN - Marmara Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. İsmail BEKCİ - Nevşehir Üniversitesi - Nevşehir / Türkiye
Prof. Dr. İbrahim KAVAZ - Bitlis Eren Üniversitesi - Bitlis / Türkiye
Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK - İnönü Üniversitesi - Malatya / Türkiye
Prof. Dr. Fenüze NURİEVA - Kazan Federal Üniversitesi - Kazan / Tataristan
Prof. Dr. Ali AKAR - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi - Muğla / Türkiye
Prof. Dr. İsmet EMRE - Bartın Üniversitesi - Bartın / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK - Atatürk Üniversitesi - Erzurum / Türkiye
Prof. Dr. H. Dilek BATİSLAM - Çukurova Üniversitesi - Adana / Türkiye
Prof. Dr. Alemdar YALÇIN - Gazi Üniversitesi - Ankara / Türkiye
Prof. Dr. Füsun TOPSÜMER - Ege Üniversitesi - İzmir / Türkiye
Prof. Dr. Zumrut KULİZADE - Anas Instiute - Bakü / Azebaycan
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK - Kırıkkale Üniversitesi - Kırıkkale / Türkiye
Prof. Dr. Minaxanım Niriyeva TEKELİ - Qafgaz Üniversitesi - Bakü / Azerbaycan

Prof. Dr. S. Burak ARZOVA - Marmara Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. İsmail ÖZSOY - Fatih Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. Tahir BALCI - Çukurova Üniversitesi - Adana / Türkiye
Prof. Dr. Turgut Haci ZEYREK - Karadeniz Teknik Üniversitesi - Antalya / Türkiye
Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN - Akdeniz Üniversitesi - Antalya / Türkiye
Prof. Dr. Şebnem R. Temir G. - Haliç Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL - Ahi Evran Üniversitesi - Kırşehir / Türkiye
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ - Atatürk Üniversitesi - Erzurum / Türkiye
Prof. Dr. H. Ahmet ÖZDEMİR - Necmettin Erbakan Üniversitesi - Konya / Türkiye
Prof. Dr. Tuncer ASUNAKUTLU - Sıtkı Koçman Üniversitesi - Muğla / Türkiye
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU - Sakarya Üniversitesi - Sakarya / Türkiye
Prof. Dr. Ümit Gücenme GENÇOĞLU - Uludağ Üniversitesi - Bursa / Türkiye
Prof. Dr. Yılmaz KURT - Ankara Üniversitesi - Ankara / Türkiye
Prof. Dr. Ali YAKICI - Gazi Üniversitesi - Ankara / Türkiye
Prof. Dr. Azize M. ÖZGÜVEN - Yeni Yüzyıl Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. Mustafa BULAT – Atatürk Üniversitesi - Erzurum / Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ODABAŞI - Anadolu Üniversitesi - Eskişehir / Türkiye
Prof. Dr. M. Hakan CEVHER - Ege Üniversitesi - İzmir / Türkiye
Prof. Dr. Sudi APAK - Beykent Üniversitesi - İstanbul / Türkiye
Prof. Dr. Mustafa SEVER - Gazi Üniversitesi - Ankara / Türkiye
Prof. Dr. Tofiq ABDÜHASANLİ - Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK – Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nadir İLHAN - Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr. Tarık ÖZCAN - Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Vedat ÇINAR – Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Cihan IŞIKHAN - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Sabri Tevfik HAMMAN - Sahoc Üniversitesi
Doç. Dr. Murat SUNKAR - Fırat Üniversite
Doç. Dr. Nedim BAKIRCI - Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim ÇANKAYA - Uşak Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ - Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Gülay KARŞICI - Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Bahir SELÇUK - Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Süleyman CAN - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Ganire HÜSEYNOVA - Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Ergün SERİNDAĞ - Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Ersin OZANSOY - İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. İrfan KALAYCI - İnönü Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Kulzhanova BAKYTGUL - KAZAKİSTAN
Ph. D. Rahil NECEFOV - Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Yrd. Doç. Dr. İnci Bilgin Tekin - De Montfort Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZEK - Fırat Üniversitesi
Dr. Alireza ZADEGHAN - Tebriz Üniversitesi
Dr. Fatima HOCİN - Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi

YURT DIŞI TEMSİLCİLERİ

Doç. Dr. Sabri Tevfik HAMMAN - Sahoc Üniversitesi – MISIR
Yrd. Doç. Dr. İnci Bilgin TEKİN - De Montfort Üniversitesi - İNGİLTERE
Dr. Rahil NECEFOV - Milli İlimler Akademisi - AZERBAYCAN
Dr. Alireza ZADEGHAN - Tebriz Üniversitesi – İRAN
Dr. Nasser NASIRI - Allameh Khoei Institute of Higher Educatian - İRAN
Assoc. Prof. Dr. Kulzhanova BAKYTGUL - KAZAKİSTAN
Dr. Faruk ÖZTÜRK - Bişkek - KIRGIZİSTAN
Dr. Celal EMANET - Garden State İslamic Center Vineland - New Jersey - USA
Doç. Dr. Leyla GADYİVEYA - Dağıstan Devlet Üniversitesi - DAĞISTAN
Yrd. Doç. Dr. Osman ERCİYAS - Lefke Avrupa Üniversitesi - KKTC
Assoc. Prof. Dr. Liailia Ihsanovna MİNGAZOVA - Kazan Federal Üniversitesi - TATARİSTAN
Yrd. Doç. Dr. Eman HAYAJNEH - Ürdün Üniversitesi – ÜRDÜN
Dr. Fatima HOCİN - Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi - MAKEDONYA
Alina MİNSAFİNA - İstanbul Üniversitesi - RUSYA
LuanVARDARI - Prizren Üniversitesi – KOSOVA
Tarık DURAN - Belgrad Üniversitesi - SIRBİSTAN

TARANDIĞI İNDEKSLER

SOBİAD (Sosyal Bilimler Atıf Dizini)
INDEX COPERNICUS
ACADEMİCKEYS
SIS (Scientific Indexing Services)
İSAM (İslami Araştırmalar Merkezi)
ASOS (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)
OAJI (Open Academic Journals Index)

RESERARCH BİBLE

DRJI (Directory of Research Journals Indexing)

AKADEMİK DİZİN (Akademik Türk Dergileri İndeksi)

ICI (Indian Citation Index)

CITEFACTOR (Academic Scientific Journals)

TEİ (Türk Eğitim İndeksi)

SJOURNALS INDEX

JOURNAL INDEX

AJNS (International Publishing of Academic Journals)

ADVANCED SCIENCE INDEX

ACARİNDEX.COM (Akademik Araştırmalar İndeksi)

SCIENCE LIBRARYINDEX

SAIF (Scholars Impact)

SPARC (Institute of Technical Research)

SCHOLARSTEER (Scholarly Information)

ISSN: 2148-2489 YIL: 5 / SAYI: 50

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

İÇİNDEKİLER

Necdet AYSAL

OSMANLI DONANMA CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

FOUNDATION OF THE OTTOMAN NAVY SOCIETY OPERATIONS

s. 1-23

Zeliha Nilüfer NAHYA

TOPLUMSAL CİNSİYET VE BESLENME: TOPLUMUN SOFRASINDA KADINLIKLAR VE ERKEKLİKLER

GENDER AND NUTRITION: FEMININITIES AND MASCULINITIES ON THE TABLE OF SOCIETY

s. 24-36

Ahmet Hakan HANÇER - Hande MİŞE

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ SİBER ZORBALIK-MAĞDURİYET DURUMLARI VE YORDAYICILARININ İNCELENMESİ

CYBER BULLYING – VICTIMIZATION EXPERIENCES OF SCIENCE TEACHER CANDIDATES AND REVIEW OF PREDICTORS

s. 37-50

Mehmet AK

YÖRÜKLERDE HALK BAYTARLIĞI

PUBLIC VETERINARY IN THE YORUKS

s. 51-60

Mikail TEL - Handan TİRYAKİ - Esma BOZ

SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA ALIŞKANLIKLARININ İNCELENMESİ

RESEARCH FOR READING HABITS OF THE STUDENTS IN FACULTY OF SPORTS SCIENCES

s. 61-73

Harun OY

BANAZ'DA BİR TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİMİ: AYVACIK HÖYÜK

A BRONZE AGE SETTLEMENT AT BANAZ: AYVACIK MOUND

s. 74-93

Metin ŞEN

EŞDEĞER VIII: CARL ANDRE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

EQUIVALENT VIII: AN ASSESMENT ON CARL ANDRE

s. 94-100

Abdurrahman ŞAHİN - Orhan KUMRAL - Dilşah GÖRGÜLÜ

ÖĞRETMENLİK KUTSAL BİR MESLEK MİDİR?

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALGILARINA DÖNÜK BİR DİYALEKTİK

IS TEACHING A SACRED PROFESSION? A DIALECTIC REGAR-DING PRESERVICE TEACHERS' PERCEPTIONS

s. 101-118

Mehmet DALKILIÇ - Hüdaverdi MAMAK - Murat ATASOY - Mihriay MUSA

YAPAY SİNİR AĞLARI İLE SUALTI SPORLARI, SU TOPU VE YÜZ-ME ALANLARINDA LİSANSLI SPORCU SAYILARININ TAHMİNİ

FORECAST OF LICENSED NUMBER OF LIVING SPORTS IN WATER TROPHIES, WATER BALL AND SWIMMING AREAS BY ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS

s. 119-125

Yaşar BEDİRHAN

SELÇUKLU TÜRKİYE'SİNDE MOĞOL İSYANLARININ SEBEP VE SONUÇLARI

THE CAUSES AND RESULTS OF MONGOLIA REBELLIONS IN SELJUK TURKEY

s. 126-144

Tuba ŞAHİNOĞLU - Mahsa MORTAZAVIMOULOU

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ EKONOMİK, SOSYAL ve SİYASİ BELİRLEYİCİLERİ

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL DETERMINANTS OF FORE-IGN DIRECT INVESTMENTS

s. 145-164

Şennur KAYA

XIX. YÜZYILDA İSTANBUL'DA TUĞLA ÜRETİMİ VE ÇOBANÇEŞME TUĞLA FABRİKASI

BRICK PRODUCTION IN ISTANBUL IN THE 19TH CENTURY AND ÇOBANÇEŞME BRICK FACTORY

s. 165-188

Ümit DURU

AKARSU YATAĞI VE YATAK GENİŞLİĞİNDE MEYDANA GELEN YA-NAL DEĞİŞİMLERİN UZAKTAN ALGILAMA VE CBS KULLANILARAK DEĞERLENDİRİLMESİ: AŞAĞI SAKARYA NEHRİ ÖRNEĞİ, TÜRKİYE

ASSESSMENT OF LATERAL CHANNEL MIGRATION AND CHANNEL WIDTH PATTERN USING REMOTE SENSING AND GIS: A CASE STUDY - LOWER COURSE OF THE SAKARYA RIVER, TURKEY

s. 189-201

Ebru AK

ÇEVİRİ YETİLERİ KAPSAMINDA İŞ SAHASININ BEKLENTİLERİ VE BU BAĞLAMDA ÜNİVERSİTELERDE VERİLEN EĞİTİME GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERIEW ABOUT TRANSLATION EDUCATION IN TURKEY AND EXPECTATIONS OF TRANSLATION SECTOR IN TERMS OF COMPETENCIES

s. 202-211

Nursel GÜLCÜ

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ANTALYA'DA KÖYCÜLÜK ÇALIŞMALARI VE TÜRK AKDENİZ'DE ÇIKAN YAZILAR

PEASANTRY STUDIES IN ANTALYA IN THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC AND WRITINGS IN THE TURK AKDENIZ

s. 212-223

Yusuf ATASEVEN

MESÎHÎ DİVANI'NDA GÜNDELİK HAYAT TEZÂHÜRLERİ

DAILY LIFE APPEARENCE IN MESIHI'S DIVAN

s. 224-236

Abidin DAĞLI - H. Fazlı ERGÜL - İsmet KAYA

ÖĞRETİMSEL MUHALEFET ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

ADAPTATION OF INSTRUCTIONAL DISSENT SCALE INTO TURKISH: THE STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY

s. 237-251

Birgül AKDAĞ ÇİMEN - Canan AKSAKALLI

İNGİLİZCEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN TÜRK ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE YETERLİLİĞİ VE CİNSİYETİNİN DİL ÖĞRENME STRATEJİLERİ KULLANIMINA ETKİSİ

THE INFLUENCE OF TURKISH EFL STUDENTS' PERCEIVED PROFICIENCY LEVEL AND GENDER ON THE USE OF LANGUAGE LEARNING STRATEGIES

s. 252-264

İlknur BEYAZ ÖZBEY

BARAJ BÖLGESİNDE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜMÜN SOSYOLOJİK İZLEKLERİ: BORÇKA-KARŞIKÖY ÖRNEĞİ

SOCIOLOGICAL TRAJECTORIES OF SPATIAL TRANSFORMATION IN THE DAM REGION: THE CASE OF BORÇKA-KARŞIKOY

s. 265-288

Meryem TURGUT - İsmail AĞIRBAŞ - Ece UĞURLUOĞLU ALDOĞAN

RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH EXPENDITURE AND INFLATION IN TURKEY

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HARCAMALARI VE ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİ

s. 289-299

Zeynep YAMAÇ - Burhanettin ZENGİN

ALTERNATİF TURİZM TÜRÜ OLARAK KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÖRNEK OLAY ANALİZİ: NARKÖY

AN EXAMPLE EVENT ANALYSIS ON THE EVALUATION OF RURAL TOURISM POTENTIAL IN THE SCOPE OF ALTERNATIVE TOURISM: NARKÖY

s. 300-312

Melike GÜNGÖR

TÜRK GAZETELERİNDE SURİYELİ KADINLARININ GÖRÜNTÜLERİ: ÇERÇEVEDE SAKLANAN ÇİFTE YÜK

THE IMAGE OF SYRIAN WOMEN IN TURKISH NEWSPAPERS: DOUBLE BURDEN HIDDEN IN THE FRAME

s. 313-328

Melih GÜZEL - Kutbettin KUYUMCU

TÜRKİYE'DEKİ GİTARİST BESTECİLERİN HALK MÜZİĞİ UYARLAMALARINDA ÇOKSESLENDİRME TEKNİKLERİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

AN ANALYSIS ON APPROACHES ASSOCIATED WITH POLIFONY TEKNIQUES IN THE GUITARIST COMPOSERS ADAPTATION OF FOLK MUSIC IN TURKEY

s. 329-347

Murat ELİÖZ - Ahmet Zeki DEMİR - Ekrem AKBUĞA

ENGELLİ DOSTU İLLER SIRALAMASI ÇALIŞMASI

THE RESEARCH OF THE SEQUENCING OF DISABLED-FRIENDLY CITIES

s. 348-365

Neda ESLAMİ - Gholamreza KHOYNEJAD

THE ROLE OF SEXUAL SKILLS TRAINING IN THE REDUCTION OF MARITAL CONFLICTS, IMPROVEMENT OF SPOUSAL INTIMACY AND COMPLIANCE

EVLİLİK UYUŞMAZLIKLARININ AZALTILMASINDA CİNSEL BECERİLERİN EĞİTİMİ'NİN ROLÜ, EŞLERİN SAMİMİYETİNİN VE UYUMUN GELİŞTİRİLMESİ

s. 366-377

Murat VAROL

ABDULAZİZ BEKİ'NİN DİWON CEBEXÇURİ ADLI ESERİNDE EDEBÎ SANATLAR

LITERARY ARTS IN THE WORK OF ABDULAZIZ BEKI CALLED DIWON CEBEXÇURI

s. 378-389

Zekeriya BOZTAŞ- Ömer Faruk TUTKUN

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALARIN YAŞAM DOYUMU DÜZEYİ

LIFE SATISFACTION LEVEL OF PARENTS WITH SPECIAL NEEDS CHILD

s. 390-399

Fatma ÇALİK ORHUN

TÜRK-MACAR İLİŞKİLERİNDE KÖPRÜ BİR İSİM: SAMİ NABİ ÖZERDİM

A KEY NAME IN TURKISH-HUNGARIAN RELATIONS: SAMI NABI OZERDIM

s. 400-411

Ali Nail ŞENGÜL - Ünsal TAZEGÜL

GENÇ FUTBOLCULARIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE EGO VE GÖREV YÖNELİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARAŞTIRILMASI

THE RESEARCH OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY CHARACTERISTICS AND EGO, TASK ORIENTATION OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS

s. 412-418

Nevin TÜZÜN- İbrahim ERDOĞDU

HARPUT SANCAĞI'NDA YAPILAN MÜLK SATIŞLARI ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER (1662-1663)

SOME EVALUATIONS ON THE PROPERTY SALES IN THE HARPUT SANJAK (1662-1663)

s. 419-431

Halil Fatih ALAGÖZ

MELİH CEVDET ANDAY'IN 'İSA'NIN GÜNCESİ' ROMANINDA POSTMODERN İZLEKSEL KURGU

POSTMODERN THEMATIC CONSTRUCTION IN THE NOVEL 'ISA'S DIARY' BY MELIH CEVDET ANDAY

s. 432-448

Abdullahi Ayodele ZAKARIYYAH

NİJERYA'DA ARAP DİLİ EĞİTİMİ SERANCAMI

ARABIC LANGUAGE EDUCATION IN NIGERIA

s. 449-470

Ümit Hüseyin GİRGİN

TÜRKİYE'DEKİ CANLI BOMBA SALDIRILARINI ULUSAL GAZETELER ÜZERİNDEN OKUMAK

ANALYZING THE SUICIDE BOMB ATTACKS IN TURKEY THROUGH THE NATIONAL NEWSPAPERS

s. 471-516

Cemal KAKIŞIM

TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARI AÇISINDAN TÜRK AKIMINA YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION OF TURKISH STREAM IN TERMS OF TURKEY'S ENERGY POLICIES

s. 517-527

Gözde İYİSON- Gönül ONUR SEZER

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUMLARI İLE İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN YETERLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TEACHERS 'ATTITUDES TOWARDS TEACHING PROFESSION AND ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' COMPETENCIES

s. 528-542

Metin TOPUZ

TEODİSE DÂHİLİNDEKİ BÜTÜN FELSEFİ DENEMELERİN BAŞARISIZLIĞI ÜZERİNE

s. 543-553

Meltem ÖZEL - Deborah LUPTON

HAMİLELİK VE ERKEN ANNELİK HAKKINDA BİLGİ ALMAK İÇİN DİJİTAL MEDYANIN KULLANIMI VE ÖNEMİ: ODAK GRUP ÇALIŞMASI

THE USE AND VALUE OF DIGITAL MEDIA FOR INFORMATION ABOUT PREGNANCY AND EARLY MOTHERHOOD: A FOCUS GROUP STUDY

s. 554-568

Murat YORULMAZ - Mehmet ÖZKAN - Sibel BAYAR - Güler ALKAN

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA VERİLEN EĞİTİM HİZMETİNİN KALİTESİNDE ÖĞRETİM ELEMANLARININ ROLÜNE İLİŞKİN BİR İNCELEME: YALOVA MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

THE ANALYSIS EDUCATİONQUALITY OF SERVICE IN VOCATIO-NAL SCHOOLS RELATED TO THE ROLE OF LECTURERS: THE CASE OF VOCATIONAL YALOVA

s. 569-580

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 50, Temmuz 2017, s. 1-23

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
24.05.2017

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
30.07.2017

Doç. Dr. Necdet AYSAL
Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
Necdet.Aysal@ankara.edu.tr

OSMANLI DONANMA CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

Öz

İkinci Meşrutiyetin 23 Temmuz 1908'de ilanı, toplumsal yaşamda büyük bir canlılık meydana getirmiştir. Özgürlük rejiminin içgüdüsel gereği olarak ülkenin her yerinde cemiyet ve dernekler kurulmuş ve bu cemiyetler toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturmuşlardır. Bu dönem içerisinde kurulan cemiyetlerden birisi de Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'dir. Osmanlı Donanmasına maddi destek sağlamak amacıyla 19 Temmuz 1909'da İstanbul'da kurulan bu Cemiyet, 16 Ağustos 1909'da çıkarılan "*Cemiyetler Kanunu*" ile meşruiyet kazanarak yasal bir statüye kavuşmuştur. Gönüllü kişiler tarafından kurulan Cemiyet, zamanla devletçe de desteklenmiş, İttihat ve Terakki ile yakın ilişkiler kurmuş ve yarı-resmi bir kuruluş niteliği kazanmıştır. Kısa süre içerisinde yurt sathında örgütlenmesini tamamlayan Cemiyet, gelir getirici pek çok kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetlerle pek çok savaş gemisinin alımında pay sahibi olan Cemiyetin önemli gelir kaynaklarından birisini ise "*Ziraat Faaliyetleri*" teşkil etmektedir. Savaş yıllarının sıkıntılarını az da olsa milletin üstünden kaldırmayı, Türk ordusu ve çiftçisinin zaruri ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine milli bir görev sayan Donanma Cemiyeti, ülkede ziraat seferberliğini başlatmıştır. Bu çalışmada, Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kuruluşunu zorunlu kılan tarihsel nedenlere ve kuruluşuna yer verilmiştir. Cemiyetin nizamnamesi ve gerçekleştirdiği faaliyetler, TİTE arşiv belgeleri başta olmak üzere belgeye dayalı araştırma eserler incelenerek değerlendirilmiş ve cemiyet-millet bütünleşme süreci ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti, İkinci Meşrutiyet, Cemiyetler Kanunu, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Ziraat, Donanma Tarlaları, Ziraat Encümeni.

FOUNDATION OF THE OTTOMAN NAVY SOCIETY OPERATIONS

Abstract

The declaration of the Second Constitutional Monarchy on July 23, 1908 brought a great deal of vitality to social life. As instinctive necessity of the freedom regime, societies and associations have been established all over the country and these societies have become an integral part of social life. One of the societies established during this period is the Navy-Osmaniye Muavenet-i Milliye Cemiyeti. Founded in Istanbul on 19 July, 1909 in order to provide financial support to the Ottoman Navy, this Society became legitimate by acquiring legitimacy through the "Law of Societies" issued on August 16, 1909. The Society, founded by volunteers, was eventually supported by the state, established close relations with the Union and Progress, and gained qualifications as a semi-official organization. Having completed its organisation process within the country in a short period of time, the Society carried out many cultural, social and economic activities that would generate income. One of the most important sources of income of The Society which had a share in the purchase of many war ships with these activities was the "Agricultural Activities". The Naval Society, which regarded it as a national duty to free the nation by lifting the troubles of the war years, and to meet the essential needs of the Turkish army and the farmers, initiated an agricultural campaign in the country.In this study the historical reasons that made the the foundation of the Ottoman Naval Society an obligation and its establishment were included. The constitution of the Society and the activities carried out by the Society were evaluated by means of analyzing archival documents primarily those of the TITA and the research works based on the documents; and the process of integration of the society-nation was put forward.

Keywords: The National Solidarity Association of The Ottoman Fleet, The Second Constitutionalist Period, Law of Societies, Committee of Union and Progress, Agriculture, Navy Fields, Agricultural Commission.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde XVIII ve XIX. yüzyılda yaşanan siyasi ve ekonomik bunalımlara, XX. yüzyılın başlarında üst üste kaybedilen ve toprak-itibar kaybına yol açan savaşların gerekli kıldığı yüksek askeri harcamalar da eklenince büyük bütçe açıkları oluşmuş ve bu durum giderek artan bir şekilde ekonomiyi sarsmaya başlamıştır.[1] Bu bağlamda Osmanlı devlet yöneticileri ve aydınları tarafından başlatılan ciddi reform (ıslahat) hareketleri, pek çok engelle karşılaşmış ve bu reformların hayata geçirilmesi mümkün olmamıştır. Ancak tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen Tanzimat döneminin reform politikası Osmanlı Devleti'ndeki entelektüel hayatı önemli ölçüde etkilemiştir. Bu dönemde açılan batı tarzı okullarda eğitim alan, tercüme Odası'nda gö-

[1] Ahmet Fazıl Özsoylu, *Türk Maliye Tarihi*, Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Masaüstü Yayınları, Adana, 1999, s. 41; Memduh Yaşa, *Devlet Borçları*, 3. Baskı, Has Kurtulmuş Matbaası, İstanbul, 1981, s. 35.

rev alarak yurt dışına giden, genç reformcu bürokrat ve aydın bir sınıf oluşmuştur.[2] Osmanlı aydınlarının öncüleri olarak kabul edilen genç Türkler, kişi egemenliğine dayanan mutlak monarşi sistemi içinde ülke sorunlarının çözülmesinin zor olduğuna inanmışlardır. Tanzimat'ın getirdiği ilkeleri kamusal özgürlüklerle desteklemek, Müslüman ya da gayrimüslim tüm Osmanlı tebaasına tam bir yurttaşlık ve devlet sadakati içinde yaşayabilecekleri anayasal, temsili ve parlamenter bir yönetime geçmek olarak görmüşlerdir. Onlara göre devlet ancak yeni bir rejim sistemi "*Meşrutiyet*" ile kurtarılabilir ve devletin dağılması önlenebilirdi.[3]

Yurt içi ve yurt dışında yaptıkları çalışmalarla ordu ve bürokraside yayılmayı başaran Genç Osmanlılar, 1876'da Meşrutiyet denemesinin önünü açma konusunda hayati bir rol oynamışlardır. Osmanlı Devleti, 23 Aralık 1876 tarihinde yürürlüğe giren Kanun-i Esasi ile anayasal ve parlamenter bir monarşiye dönüşmüştür. Anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra 19 Mart 1877'de açılan Meclis-i Umumi, padişah II. Abdülhamit tarafından 93 Harbi bahane edilerek 14 Şubat 1878'de süresiz olarak tatil edilmiştir. Mutlak monarşiye geri dönüşü ifade eden bu olay, İstibdat dönemini başlatacaktır. Bu baskı döneminde bazı aydınlar gizli gizli örgütlenerek mücadele yolunu seçmiş ve 1889'da "*İttihad-ı Osmanî*" adında bir cemiyet kurmuşlardır. Önceleri Namık Kemal ve benzeri özgürlükçü aydınların eserlerini okumak için bir araya gelenlerden oluşan cemiyet, zamanla bir fikir kulübü haline gelmiş, Abdülhamit'in ülke çapında uyguladığı baskı politikasına karşı faaliyet göstermiştir. Daha sonra "*Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti*" adını benimseyen ve askeri-sivil aydınlardan oluşan bu hareket, 23 Temmuz 1908'de II. Abdülhamit'e geri adım attıracak ve yaklaşık otuz yıldır beklenen hürriyet ilan edilecektir.

II. Meşrutiyetin ilanının hemen ardından toplumsal yaşamda büyük bir canlanma meydana gelmiştir. Yazıları sansür engeline takılmayan gazetelerin, dergilerin ve kitapların sayılarında artış olmuş, çok çeşitli sivil toplum kuruluşları ortaya çıkmıştır.[4] II. Meşrutiyetin ilanı, iç politikada olduğu gibi dış politikada da çok büyük beklentileri beraberinde getirmiştir. Özellikle toprak bütünlüğü konusundaki kaygıların sona ereceği ve toprak kayıplarının son bulacağı görüşü hâkim olmuştur. Ne var ki tüm bu beklentiler tam bir hayal kırıklığına dönüşecektir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 5 Ekim 1908'de Bosna-Hersek'i topraklarına katmış ve aynı gün Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir. Yine o günlerde Girit Yunanistan'a bağlandığını açıklamıştır.[5] Bu bağlamda daha ilk aylarda yaşanan bu gelişmelerle, II. Meşrutiyetin toprak kayıplarını durduramayacağı ve büyük devletlerin Osmanlı ülkesini paylaşmak konusundaki kararlarından vazgeçmeyecekleri anlaşılmıştı. Yine bu dönem içerisinde İstanbul'da 31 Mart 1909'da büyük bir isyan patlak vermiş ve isyanın bastırılmasıyla birlikte 27 Nisan 1909'da toplanan Meclis-i Umumi, II. Abdülhamit'in tahtan indirilmesi yönünde önemli bir karara imza atmıştır.[6] II. Meşrutiyetin siyasi ve hukuki yapısı, büyük çapta padişah V. Mehmet Reşat döneminde şekillendirilmiştir. İttihatçılar, bu padişah zamanında yoğun bir yasama faaliyeti içerisine girişmiş ve yasamanın yetki alanlarını genişleterek pek çok yeni düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Yeni düzenlemeler içerisinde toplanma, dernek ve siyasal parti kurma, siyasal faaliyette bulunma hakları kabul edilmiştir.[7] Bu haklar çerçevesinde Kanun-i Esasi'de pek çok yeni düzenleme-

[2] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri*, C. V, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s. 162.
[3] Hasan Dinçer, "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri", *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 30, Eylül 2016, s. 476.
[4] Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Ed. Temuçin Ertan, 4. B., Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s. 41-44.
[5] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, C. IX, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 213-218.
[6] *A.g.e.*, s. 102-107.
[7] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, C. I, İletişim Yayınları,

lere gidilmiş ve 16 Ağustos 1909'da "*Cemiyetler Kanunu*" çıkarılmıştır.[8] Bu kanun, Tanzimat'tan itibaren örfi bir kural ve izne bağlı olarak kurulan cemiyetlere hukuki bir temel sağlayacaktır.[9]

Bu dönem içerisinde kuruluşu gerçekleşen cemiyetlerden birisi ise "*Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*"dir. 19 Temmuz 1909'da İstanbul'da bazı gönüllü kişiler tarafından Osmanlı Donanmasına maddi destek sağlamak amacıyla kurulmuştur.[10] Yürürlükte olan Cemiyetler Kanunu ile meşruiyet kazanarak yasal bir statüye kavuşan Cemiyet, kısa süre içerisinde yurt sathında örgütlenmesini tamamlamış ve gelir getirici pek çok kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetler içerisine girmiştir. Cemiyet'in doğrudan gerçekleştirdiği faaliyetler arasında, üye aidatları, toplanan bağışlar (nakit, hazine tahvili, arsa, bina, eşya vs), düzenlenen yarışlar (yelkenli, cirit, güreş vs.), takvim bastırılması, milli ve tarihi konularda balolar, eğlenceler, tiyatro, sinema, konser etkinlikleri, Türk büyüklerini hatırlatıcı törenler düzenlenmesi, Donanma Mecmuası ve Düsturun yayınlanması, batık gemilerden antika eşyaların çıkarılarak satışa sunulması gibi faaliyetler yer almaktadır.[11] Yapmış olduğu etkinliklerle birçok savaş gemisinin alımında pay sahibi olan, çalışmaları devletçe de desteklenen ve İttihat ve Terakki ile yakın ilişkiler kuran Cemiyetin zamanla yarı-resmi bir kuruluş niteliği kazandığı görülmektedir.[12] Savaş yıllarının sıkıntılarını az da olsa milletin üstünden kaldırmayı, Türk Ordusu ve çiftçisinin zaruri ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine milli bir görev sayan Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin önemli gelir kaynaklarından birisini ise "*Ziraat Faaliyetleri*" teşkil etmektedir

XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Donanması

Klasik dönem içerisinde pek çok deniz zaferini kazanan Osmanlı donanması, XVI. yüzyıl sonlarında bozulmaya başlamıştır. Toprak kayıplarına paralel olarak her geçen gün önem ve değerini kaybeden donanmanın eksiklerinin giderilmesi ve modernleştirilmesi için alınan önlemler de var olan sıkıntıları gidememiştir. Osmanlı Donanması, 1770 yılında İzmir-Çeşme'de, Rus donanmasının baskını sonucu 26 gemisini kaybetmiştir. Yaşanan tüm bu olumsuz gelişmeler ve Çeşme Faciası, Padişah III. Mustafa'yı Batılı yabancı uzmanlar aracılığı ile

İstanbul, 1998, s. 503.

[8] Zafer Toprak, "*1909 Cemiyetler Kanunu"*, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 207.

[9] Tanzimat dönemine kadar Osmanlı Devleti'nde siyasi örgütlenme için herhangi bir kanun, örf veya düzenlemenin bulunmadığı ve 1857 Ceza Kanunnamesine göre yasak olduğu görülmektedir. Osmanlıda ilk siyasi örgütlenmenin temelini ise 1859 yılında gizli olarak kuruluşu gerçekleşen "*Fedailer Cemiyeti*" atmıştır. Tanzimat'a ve başlatılan modernleşme hareketlerine karşı bir tepki şeklinde kurulan bu gizli cemiyetin mensupları, kısa süre içerisinde yakalanmış ve İstanbul Kuleli Askeri Kışlası'nda yargılanmışlardır. Bu olay Osmanlı tarihlerine "*Kuleli Vakâsı*" olarak geçmiştir. Hücre sistemine göre örgütlenen bu gizli örgütün amaçları ve üyeleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak yakalanan örgüt üyelerinin sorgusunda Cemiyet Başkanı'nın Nakşi Şeyhi Ahmet olduğu ve cemiyetin üyeleri arasında yüksek rütbeli subaylar, aydınlar, medrese öğrencileri, bir şeyh, müftü ve hocanın yer aldığı; örgütün kuruluş amacının ise, padişahı öldürüp hükümeti devirmek ve Tanzimat rejimini ortadan kaldırmak olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Uluğ İğdemir, *Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2009.

[10] Selahattin Özçelik, "Donanma Cemiyeti*", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1987, s. 11.

[11] Cemiyet, Bahriye Müzesi kurma girişiminde bulunmuşsa da savaş sebebiyle bu tasarı geçekleşmemiştir. Özçelik, *a.g.t.*, s. 289-291; Dinçer, *a.g.m.*, s. 478.

[12] Cemiyet'in merkez ile şubeleri arasındaki gönderilerden ücret alınmaması, evrak ve senetlerinin damga vergisinden muaf tutulmasına dair kanunların çıkarılması, Meşihat-ı İslamiye Dairesi'nin vaiz, müderris ve ulemayı, halkı Cemiyet'e yardım etmeye teşvik edici konuşmalar yapmaları konusunda yönlendirmesi devlet desteğine işaret etmektedir. Bkz., Gök *a.g.t.*, s. 34-45.

donanmanın ıslahı ve çağdaş bilgilerle donatılmış deniz subayı yetiştirilmesi konusunda hareke-te geçirmiştir.[13]

Bahriye alanında en kapsamlı ıslahatların padişah III. Selim (1789- 1808) döneminde yapıldığı görülmektedir. 1804 yılında çıkarılan bir kanunname ile Tersane Eminliği kaldırılmış ve Umur-ı Bahriye Nezareti kurulmuştur. Bu yüzyılda dünya denizlerinde yelkenli gemiler yerlerini kademeli olarak buharlı gemilere bırakmaya başlamıştır. Bahriyedeki ıslahat çalışmalarının devam ettiği padişah II. Mahmut (1808-1839) döneminde, Yunan İsyanı nedeniyle Mora'nın Navarin Limanı'nda bulunan Osmanlı-Mısır Donanması, 20 Ekim 1827'de İngiliz, Fransız ve Rus ortak donanmalarının baskınına uğramıştır. "*Navarin Faciası*" olarak tarihe geçen bu baskında Osmanlı Donanması 58 gemi ile uzun yıllar içinde yetiştirdiği tecrübeli 6000 denizci personelini de kaybetmiştir.[14]

Osmanlı tersanelerinin gelişmesi ve modernleşmesi yönünde padişah Abdülmecit (1839-1861) döneminde de önemli adımlar atılmış ve 400 öğrenci kapasiteli Mekteb-i Bahriye-i Şahane (Bahriye Mektebi) eğitim ve öğretime başlamıştır.[15] Bu dönemde donanmada 6 kalyon, 13 firkateyn, 3 korvet ve 21 vapur bulunmaktadır.[16] Tanzimat döneminde bahriye alanında yapılan bu ıslahatlar, 1853 Kırım Savaşı sırasında Rus Karadeniz Donanması'nın Osmanlı Donanması'na üçüncü kez ağır bir darbe indirmesi ile sekteye uğramıştır. 30 Kasım 1853'te gerçekleşen ve "*Sinop Baskını*" olarak bilinen bu deniz savaşı sonrası Osmanlı donanması uzun yıllar kendisini toparlayamayacaktır.[17]

Kırım Savaşı, donanmadan yoksun Osmanlı İmparatorluğu'nun devamlılığını koruyamayacağının da bir göstergesi olmuş ve Osmanlı Donanmasının, özellikle buharlı ve zırhlı gemiler ile güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Donanmanın gelişmesine ve modernize edilmesine büyük önem veren ve bu konuda her türlü imkânı seferber eden padişah Abdülaziz (1861-1876) döneminde, gerek yabancı ülke tersanelerinde, gerekse de İstanbul, İzmit, Gemlik ve Mudanya Tersanelerinde 25'i zırhlı olmak üzere 100'ü aşkın gemiyi ihtiva eden bir gemi inşa programı gerçekleştirilmiştir. Kurmay subay yetiştirmek üzere 1864 yılında Kasımpaşa'daki Divanhane binasında "*Erkan-ı Harbiye-i Bahriye Mektebi*" (Deniz Harp Akademisi) kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin bir Deniz Kuvvetine sahip olmasından itibaren en yüksek makam olan, "*Kaptan-ı Deryalık/Kaptan Paşalık*" ise 1867 yılında kaldırılarak yerine "*Bahriye Nazırlığı*" makamı kurulmuştur.[18] Dönem içerisinde donanma konusuna büyük bir önem verilmesinin nedenleri arasında Fransızların Cezayir'e, İngilizlerin Mısır'a, İtalyanların Trablusgarp ve Bingazi sahillerine, Çarlık Rusya'nın Boğazlara ve Yunanlıların Ege adalarından Batı Anadolu'ya kadar

[13] 18. Yüzyılın sonlarına doğru artık yabancı uzmanlardan yararlanılmaya başlandığı, Comte de Bonneval ve Baron de Tott gibi yabancı asker, mühendis ve yapımcıların ordunun ıslahı için İstanbul tersanelerinde görev almaya başladıkları görülmektedir. İdris Bostan, "*Osmanlı Bahriyesinin Modernleşmesinde Yabancı Uzmanların Rolü (1785-1819)", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı*, Sayı 35, (Mart 1994), s. 177- 180.

[14] Celalettin Yavuz, "Osmanlı-Türk Deniz Kuvvetlerinde Yabancı Misyonlar (Çeşme Faciası-I. Dünya Harbine Giriş)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1993, s. 16-20.

[15] Haluk Şehsuvaroğlu, *Deniz Tarihimize Ait Makaleler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul, 1965, s. 355-357.

[16] Mübahat Kütükoğlu, "*Osmanlı Buharlı Gemi İşletmeleri ve İzmir Körfezi Hamidiye Şirketi", Çağını Yakalayan Osmanlı Devletinde Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri*, Yay. Haz. Ekmeleddin İhsanoğlu, Mustafa Kaçar, İslâm, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, 1995, s. 206.

[17] Yavuz, *a.g.t.*, s. 50-51.

[18] Mehmet Beşirli, *"Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 25, (2004), s. 248.

oluşturdukları denizden tehdit unsuru gösterilebilir. Bu dönemde Osmanlı Donanması 20 zırhlı, 7 korvet ve 43 nakliye gemi ile İngiltere ve Fransa'dan sonra üçüncü sıraya yerleşmiştir.[19]

Osmanlı ordusunun modernizasyon çalışmalarına Abdülhamit (1876-1909) döneminde de kısmen devam edilmiştir. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda alınan ağır yenilgi sonrası kara ordusunun yenilenmesi için çalışmalara ağırlık verildiği fakat donanmaya gerekli ilginin gösterilmediği görülmektedir.[20] Bu dönemde 143 gemiden oluşan Osmanlı donanmasının büyük bölümü teknolojik ömrünü tamamladığından tasfiye edilmiş ve Haliç'te kızağa çekilmiştir.[21] Osmanlı donanmasının en gözde gemilerinden birisi olan "*Ertuğrul*" isimli firkateynin, 16 Eylül 1890'da Japonya-Kuşimoto açıklarında tayfuna yakalanarak batması, donanmanın içinde bulunduğu durumu gözler önüne sermektedir. Bu seyahat öncesi uzmanlar tarafından hazırlanan raporlarda, geminin uzun yıllar Haliçte demirli tutulduğu, bakımının düzenli olarak yapılmadığı ve böyle bir uzun yolculuğa dayanamayacağı yönünde bilgiler olmasına rağmen padişah II. Abdülhamit'in isteği doğrultusunda görevlendirilmesi son derece manidardır.[22] Osmanlı Donanmasının geliştirilip güçlendirilmesi ve günün koşullarına göre modernize edilmesiyle ilgili olarak İmparatorluğun siyasi tercihleri doğrultusunda başlangıçta İngiliz ve Fransız uzmanlarından yararlanılmıştır. Fakat İngiltere'nin Mısır'ı ve Fransa'nın Tunus'u işgal etmesiyle o zamana kadar sürdürülen bu politika terk edilerek, 1870'te Fransa'ya karşı zafer kazanmış olan Almanya tercih edilmiştir.[23] 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında donanmayı teftiş etmek üzere Çanakkale'ye davet edilen Alman Koramiral Von Hofe ve meslektaşı Amiral Henry Wood'un hazırlamış olduğu rapor, donanmanın kullanılamaz durumda olduğunu kanıtlar niteliktedir.[24]. Bu rapor doğrultusunda Sultan II. Abdülhamit'in emriyle uzun zamandan beri Haliç'te bulunan donanmaya ait gemilerin savaş kabiliyetlerinin olup olmadıklarının tespit edilmesi ve eksikliklerinin tamamlanması için önemli adımlar atılmıştır.[25] Fakat bu girişimler, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı, bütçe açıkları ve dış borçlar nedeniyle başarısız olmuştur.

İkinci Meşrutiyet hükümeti ise donanmayı Haliç'te çürümüş bir halde bulmuş ve kuvvetli bir donanma oluşturmak mecburiyetini hissetmiştir. Osmanlı donanması içerisinde danışman olarak görev yapan İngiliz Amiral Sir Douglas Gamble'in yürüttüğü reform programı çerçevesinde, 1909 Mayıs ayı içerisinde mevcut gemilerle Marmara ve Karadeniz'de gerçekleştirilen askeri tatbikat ve padişah Sultan Mehmet Reşat (1909-1918)'ın huzurunda yapılan resmigeçit

Emin Yakıtal, *"Abdülaziz Donanmasına Dair Bir İnceleme", VIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler (11-15 Ekim 1976)*, C. II, TTK Yayınları, Ankara, 1981, s. 1342-1343.

[20] Mehmet Beşirli, *"Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 25, (2004), s. 255.

[21] Nedim İpek, *"II. Abdülhamit Döneminde Ordunun ve Donanmanın Modernizasyonu",* XIV. Türk Tarih Kongresi (9-13 Eylül 2002), C. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s. 180.

[22] 1887 yılında Japonya İmparatoru Komeii'nin yeğeninin bir savaş gemisiyle İstanbul'u ziyaret etmesinin ardından II. Abdülhamit, Japonya'ya bir heyet gönderilerek iade-i ziyaret yapılmasını emretmiştir. Bu zor seyahat için görevlendirilen Ertuğrul Fırkateyni, Temmuz 1889'da İstanbul'dan ayrılmış ve yaklaşık 11 ay sonra 7 Haziran 1890'da Japonya'nın Yokohoma Limanı'na intikal etmiştir. Ertuğrul, geri dönüş yolunda 16 Eylül 1890'da fırtınaya yakalanmış ve pasifik tayfununun sürüklediği gemi Kushimoto kayalıklarına çarparak batmıştır. Bu deniz kazasında Gemi Komutanı Mir-liva (Tuğgeneral) Osman Paşa'da dâhil olmak üzere 540 denizci hayatını kaybetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Ertürk Avcı, "Ertuğrul Fırkateyninin Japonya'ya Son Seyri", *Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki,* Sayı 622, (Mayıs 2015), s. 1-56.

[23] *Odile Moreau, "*Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askeri Misyonları", *Osmanlı, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 355.*

[24] Osmanlı-Yunan Savaşı için bkz., Necdet Aysal, "Osmanlı ve Yunan Demiryollarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 10, Sayı 20, (2014), s. 327-352; Nurşen Gök, "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2007, s. 9-11.

[25] Yavuz, *a.g.t.*, s. 91-92.

töreni, donanmanın perişan durumunu ortaya koymuştur. Tören sırasında İngiliz Amiral ve Bahriye Nazırı, modern bir donanmanın oluşturulması ve gerekli kaynaklar konusunda etkili birer konuşma yapmışlardır. Bu konuşmalar ve donanmanın yetersizliği dönemin basınına da yansımış ve donanmanın bir an önce güçlendirilmesi konusunda tartışmalar başlamıştır.[26] Bu tartışmalardan birisi de donanmanın güçlendirilmesi için gerekli parasal kaynağın milli bir seferberlikle sağlanmasıdır. Alman Askeri Ataşesi Binbaşı Von Stremple ise Almanya'daki "*Flottenverein*" isimli donanma derneği benzeri bir cemiyetin, başlatılacak milli bir bağış seferberliği ile kurulabileceğini önermiştir.

Uzun yıllar Osmanlı egemenliği altında bulunan Balkanlarda, Fransız Devrimi sonrası yayılan Ulusçuluk akımının etkisi ve büyük devletlerin desteği ile Yunanistan, Sırbistan, Romanya, Karadağ ve Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir. Bundan sonraki süreçte bağımsızlıkla yetinmeyen bu devletler, Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak oluşturarak çeşitli isteklerde bulunmaya başlamışlardır.[27] Özellikle Balkanlar'daki hızlı silahlanma ve yakın zamanda bir savaşın çıkabileceğine yönelik haberlerin gazetelerde yer alması, güçlü bir donanma konusunda kamuoyu beklentisini daha da arttırmıştır. Birçok vilayette gemi satın alınması için para toplama kampanyaları başlatılmış ve bu kampanyalarda Tanin gazetesi önemli roller üstlenmiştir.[28]

Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kuruluşu

Kuzey Afrika ve Balkanlarda güç dengelerinin değiştiği ve hızlı bir silahlanma yarışının başladığı günlerde Yunanistan, İtalya'dan 10.000 tonluk ve yüksek ateş gücüne sahip "*Averof*" isimli bir kruvazör satın almıştır.[29] Osmanlı Devleti'nin ise bu silahlanma yarışı karşısında hamle yapması özellikle Akdeniz ve Ege'de bozulan dengeleri yeniden kurabilmesi için donanmasını güçlendirmesi gerekiyordu. Ancak Averof gibi modern ve güçlü gemilerin maliyetlerinin bütçeden karşılanamayacak kadar yüksek olması endişeleri arttırmaktaydı. XX. Yüzyıl başlarındaki bu konjonktür ve halkın duyduğu endişeler, başkent İstanbul'da Donanma Cemiyeti'nin kuruluşunu hızlandıracaktır.

Osmanlı donanmasının yetersizliği ve modernize edilmesi konusuyla ilgili olarak Belediye dairesinin sağlık şubesinde görevli Dr. Hafız İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Petraki Papadapulo ve Belediye Başmühendisi Haşim, 10 Temmuz 1909'da bir araya gelerek donanmanın yeniden güçlendirilmesi için bütün Anadolu'yu kapsayan ulusal bir kampanya yapmak fikrinde anlaşmışlardır.[30] Başlatılacak ulusal kampanyanın ana temasında ise Osmanlı Devleti'nin nüfusu ve yardımseverliği dikkate alınarak ülkenin yaklaşık 30 milyon kişisinden her ay bir kuruş bağışta bulunmaları istenecek, ayrıca üyelerden toplanacak ayda 40 para aidat ile donanma cemiyetinin kuruluşu gerçekleşecektir. Cemiyetin kurulma aşamasında gerekli propaganda ve duyuruları dönemin Tercümanı Hakikat gazetesi üstlenmiştir. Gazetenin imtiyaz sahibi Nüzhet ve başyazar Hüseyin Kazım Beyler, bu yüce maksadın duyurulması ve yayılmasına öncülük etmişlerdir. Gazete aracılığıyla duyurulan bu kampanyaya halktan gelen yoğun ilgi ve taahhütler, Cemiyetin kuruluş sürecini hızlandırmıştır.[31] Hazırlıkların tamamlanmasıyla birlikte Cemi-

[26] Özçelik, *a.g.t.*, s. 3-7.
[27] *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, s. 44.
[28] Gök, *a.g.t.*, s. 13-14.
[29] *A.g.t.*, s. 13.
[30] Adı geçen toplantı 27 Haziran 1325/10 Temmuz 1909'da tarihinde gerçekleşmiştir. Bkz., *Donanma Mecmuası*, C. 1, Sayı 1, (Mart 1910), s. 4-13.
[31] Haberin duyurulmasından iki gün sonra gazete idaresine memleketin her tarafından mektuplar, telgraflar gelmeye başlamıştır. Gazete tarafından bir bağış kabul edilmediği halde, bizzat gazeteye kadar gelen her sınıftan halk "*bir*

yetin ilk toplantısının 19 Temmuz 1909'da Etibba-yı Mülkiye Kulübü'nde yapılması kararlaştırılmış ve İstanbul'un ileri gelen tüccarları başta olmak üzere ordu mensupları, belediyeler, resmi cemiyetler, kulüpler, ruhani reisler ve basın mensupları adı geçen toplantıya davet edilmişlerdir.[32]

28 kişinin katılımıyla gerçekleşen bu ilk toplantı, Bahriye Mirlivası Rasim Paşa'nın geçici başkanlığında yapılmıştır. Tercüman-ı Hakikat gazetesi başyazarı Hüseyin Kâzım Bey, donanmanın güçlendirilmesi için bu güne kadar yapılan çalışmalardan bilgi vermiş ve halkın heyecanını dile getirmiştir. İlk girişimcilerden birisi olan Doktor Petraki Papadapulo ise toplantının amacını şu sözlerle ifade etmiştir:[33]

> "*… Kuvvetli bir donanmaya sahip olmadıkça, devlet ve milletçe her ne kadar kalkınmış olursak olalım, siyasette daima mahcup ve mağlup olmaktan kendimizi kurtaramayacağız. Hükümet her ne kadar donanmanın ihyası için bütçeye yılda iki milyon lira ödenek ayırmışsa da bu maksada kifayet etmeyecektir. Bu itibarla milletin hamiyeti ve vatanperver hislerine başvurma düşünülmüştür. Filhakika evvelce Enver ve Niyazi kruvazörleri inşası için Tanin gazetesinin teşebbüsü olumlu bir sonuç vermemişse de bugün için durumun daha çok umut verici olduğu gözle görülecek kadar açıktır. Otuz milyon Türk ayda sadece birer kuruş vererek kısa zamanda milyonlar birikebilir. Almanya, bu yolla on yılda İngiltere'yi endişeye düşürecek bir donanmaya sahip olmuştur…*"

İstanbul Etibba-yı Mülkiye Kulübü'nde yapılan bu ilk toplantıda cemiyetin adı "*Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*" olarak belirlenmiştir.[34] Cemiyetin kurucuları, yaptıkları hesaba göre sadece on milyon Osmanlı vatandaşından bile ayda bir kuruş almak suretiyle ayda on milyon kuruş, yani 100.000 lira, yılda 1.200.000 lira toplayabileceklerdi ki bu da yılda bir dretnot ya da iki birinci sınıf kruvazör anlamına gelmekteydi. Böylece on yıl içinde hükümetin de desteğiyle Fransız donanması gücüne erişilecekti. Özellikle örnek alınan "*Flottenverein*" Alman Muavenet-i Milliye Cemiyeti, bu yöntemle on yıl içerisinde Alman donanmasını İngiltere'yi endişelendirecek bir seviyeye getirmişti.[35]

Cemiyetin 20 Temmuz 1909'da yapılan ikinci toplantısında Genel Kurul Başkanlığı'na Tüccardan Yağcı-zade Şefik Bey ve Başkan Yardımcılıklarına ise Bahriye Mir-livası Rasim Paşa ile Avukat Kadri Bey seçilmişlerdir. Bunun yanı sıra Yönetim Kurulu üyelerinin seçimi de yapılmış ve Tüccardan Yağcı-zade Şefik, Tüccardan Mehmet Abut, Bahriye Mir-livası Rasim

---

kuruş değil, şu kadar veririm, bu kadar veririm" diye taahhütlerde bulunarak idareye paralar bırakmışlardır. Gazete idaresine iki gün içerisinde bırakılan para mevcudunun 32.340 kuruşa ulaştığı görülmektedir. Bkz., Gök, *a.g.t.*, s. 15.

[32] Sedef Bulut, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, 2016, s. 959.

[33] Doktor Petraki Papadapulo, Cemiyetin yayın organı olan Donanma Mecmuasının birinci sayısında amaçlarını, otuz milyon Osmanlı vatandaşına, ihtiyarına, gencine, çocuğuna, kadınına, erkeğine; Türk, Arap, Arnavut, Çerkez, Kürt, Laz, Rum, Ermeni, Bulgar'ına; zenginine ve fakirine başvurarak her birinden ayda 40 para, bir kuruş almak suretiyle gerçekleştirebileceklerini dile getirmektedir. Bkz., Donanma Mecmuası, C. 1, Sayı 1, (Mart 1910), s. 7.

[34] İlk yıllarda İâne-yi Millîye Komisyonu ve Donanma-yı Osmanî Iâne-yi Millîye Cemiyeti gibi adlar kullanılmışsa da zamanla çeşitli milli yardım cemiyetleri kurulunca birtakım karışıklıklar ortaya çıkmıştır. 1913 Kongresi'nde bu durum görüşülmüş ve Cemiyetin adının "*Osmanlı Donanma Cemiyeti*" olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Cemiyet İdare Heyeti, isim değişikliği için 10 Ocak 1914 tarihinde Dâhilîye Nezareti'ne başvurmuştur. 17 Şubat 1914 tarihli İrade-i Seniyye ile Cemiyetin adı "*Osmanlı Donanma Cemiyeti*" olarak değiştirilmiştir. Bkz., Gök, s. 15; Özçelik, *a.g.t.*, s. 12.

[35] Gök, *a.g.t.*, s. 15-16.

Paşa, Tabip Dr. Fuat Süreyya Paşa, Avukat Kadri, Belediye Azası Selahattin, Belediye Dairesi üyesi Faiz, Tercümanı Hakikat Gazetesi sahibi Nüzhet, Başyazarı Hüseyin Kazım, Piyade Üsteğmen Ziya ve dört kurucu Dr. Hafız İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Petraki Papadapulo ve Mühendis Haşim Yönetim Kurulu üyeliklerine seçilmişlerdir. Aynı toplantıda Yönetim Kurulu üyelerine, Cemiyet nizamnamesini hazırlama görevi verilmiştir.[36] Kanunlara ve cemiyet işlerine vakıf kişilerce oluşturulan komisyon, 22 Temmuz 1909'da çalışmalarına İngilizlerin "*Navy League*" ve Almanların "*Flottenverein*" isimli donanma cemiyetlerinin ana tüzüklerini Türkçeye çevirerek başlamıştır. Çalışmaların sonunda 2 Ağustos 1909'da hazırlanan ana nizamname ve bağışların alınış usulüne dair yönetmelik tasarısı "*Usûl-ü Cibayet Talimatnâmesi*", Cemiyet Genel Kurulu'ndan geçirilerek 23 Ağustos 1909'da Hükümete arz edilmiştir.[37] Hükümetçe nizamnamenin incelenmesi ve tasdiki (73 gün sonra) 4 Kasım 1909'da gerçekleşmiştir. 15 Kasım 1909'da Padişahın himayesine alınan Cemiyetin başkanlığına Ayan Reisi Sait Paşa getirilmiştir.[38]

Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Nizamnamesi, 25 madde halinde düzenlenmiş olup gayrimüslim unsurlarda dikkate alınarak çeşitli dillere de çevirisi yapılmış ve dağıtılmıştır. Nizamnamenin birinci kısmında Cemiyet'in kuruluş amacı; ikinci kısımda Cemiyet üyeleri ve idare teşkilatı; üçüncü kısımda Umumi Meclis ve İdare Heyeti'nin vazifeleri, vazifeli memurlar; dördüncü kısımda Cemiyet'in yardımcı araçları; beşinci kısımda ise taşra teşkilatına yer verilmektedir.[39]

Cemiyetin kuruluş tarihi ve genel merkezi hakkında nizamnamenin 1. Maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: "*Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Cemiyeti, 6 Temmuz 1325 tarihinde İstanbul'da tesis edilmiş olup merkez-i umumi ve merci-i kanunisi İstanbul'dur.*" Cemiyetin kuruluş amacı 2. Maddede "*Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Cemiyeti Osmanlı Devleti'nin Düvel-i Muazzama arasındaki mevkiini muhafaza ve menafi-i umûmiyeyi ve münasebât-ı ticariyesini temin için ihtiyacatımızla münasip bir kuvve-i bahriye vücuda getirmek maksadıyla teşekkül etmiştir. Ve bu maksada vasl için maddi ve manevi lazım gelen tedâbir ve vesait-i meşrûaya müracaatla mükelleftir.*". şeklinde açıklanmıştır. Madde 3'te, açıklanan amaca hizmet etmek isteyen her şahıs, cemiyet ve şirket gibi tüzel kişiliklerin düzenli aidat ödemeyi taahhüt ederek Cemiyet'e üye olabileceği; Madde 4'te, Cemiyetin bir Meclis-i Umumi'nin nezareti altında seçilmiş bir heyet tarafından idare edileceği; Madde 5'te, aidat verecekler için kanuni ehliyet aranacağı ancak yardımda bulunacaklardan aranmayacağı; Madde 6'da, Meclis-i Umumi'nin de kanuni surette kurulmuş cemiyet ve kulüplerden seçilecek kişilerden oluşacağı; Madde 7'de, bu kişilerin Osmanlı tebaası olmasının şart olduğu ifade edilmektedir.[40]

Nizamnamenin 9 ve 10. Maddeleri, Umumi Meclis ve İdare Heyetinin görevlerine yer vermektedir. Umumi Meclis, altı ayda bir toplanacaktır ve İdare Heyetinin daveti ile olağanüstü toplantılar da yapabilecektir. Nizamname değişiklikleri hakkında karar verecek olan Umumi Meclis, aynı zamanda bütün yazışmaların ve bütçenin kontrolünden sorumlu tutulmuştur. Ni-

[36] Özçelik, *a.g.t.*, s. 9-10.
[37] *Donanma Mecmuası*, C. 1, Sayı 6, (Ağustos 1910), s. 492.
[38] Cemiyetin Fahri Başkanlığı önce Said Paşa'ya teklif edilmiştir. Ancak Cemiyet Nizamnamesi Vekiller Heyeti ve Şura-yı Devletçe incelenirken, Cemiyetin maksadı dikkate alınarak "*Millet menfaatine hadim*" ilkesi çerçevesinde Padişahın himayesi ve Fahri Başkanlığı altında çalışmalarını gerçekleştirmesi kabul edilmiştir. Cemiyetin Fahri Başkanlığını 3 Temmuz 1918'e kadar V. Mehmet Reşat ve sonrasında VI. Mehmet Vahdettin üstlenmiştir. Bkz. *Tanin gazetesi*, 18 Kasım 1909 (5 Teşrin-i Sani 1325), s. 1-3.
[39] Nizamnamenin tam metni için bkz., Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE Arşivi), K 223, G 21, B 21-001; K 223, G 21, B 21-1001; K 223, G 21, B 21-1a 001; K 223, G 21, B 21-2001.

zamname, ayda 40 kuruş ödemeyi taahhüt etmiş olan her Cemiyet üyesine, istedikleri takdirde hesapları inceleme yetkisi tanımıştır.[41] Nizamnamenin 11-21. Maddelerinde İdare Heyeti, Reis, Kâtip ve görevli memurların görevleri açıklanmaktadır. 22-24. Maddeler ise Cemiyetin yardımcı araçlarına yer vermektedir. Cemiyet gelirinin arttırılması için mitingler düzenlenecek, makaleler yayınlanacak, aylık bir mecmua çıkarılacak ve Cemiyet Osmanlı Bankası ile çalışacaktır. 25. Madde de Cemiyetin taşra teşkilatlarının kuruluşu, örgütlenmesi ve yardım toplama esasları yer almaktadır.[42]

Donanma Cemiyeti, nizamnamenin onaylanmasıyla merkez ve taşrada örgütlenmek için çalışmalara başlamış ve bir yıl içerisinde 29'u vilayet, 28'i liva, 56'sı kaza ve 9'u nahiye olmak üzere toplam 122 şubenin açılışı gerçekleştirilmiştir.[43]. Donanma Cemiyeti Genel Merkezi'ne bağlı toplam şube sayısı her geçen yıl artış göstermiş ve 13 Temmuz 1911 tarihinde ise 331'e ulaşmıştır. Bu dönem içerisinde yurtiçi ve dışında kuruluşu gerçekleşen şubelerden bazıları şunlardır:[44]

> *"Edirne, Erzurum, Adana, Ankara, Aydın, İzmit, Bitlis, Bursa, Bolu, Çatalca, Diyarbakır, Sivas, Samsun, Trabzon, Kastamonu, Kala-yi sultaniye, Konya, Mamuretülaziz, Van, Basra, Bağdat, Bingazi, Beyrut, Cebel-i Lübnan, Cezayir- i Bahr-i Sefid, Hicaz, Halep, Resmo, Zor, Selanik, Suriye, Trablusgarp, Kıbrıs, Kudüs, Kandiye, Kosova, Medine-i Münevvere, Mısır, Manastır, Musul, Yanya, Yemen, Berlin ve Paris"*

Kuruluşundan itibaren 5 kongre gerçekleştiren Cemiyetin, nizamnamesinde de zaman zaman tadillerin yapıldığı görülmektedir. Günün koşulları ve uygulamada yaşanılan aksaklıklar yüzünden yürürlükte olan nizamname zaman zaman yetersiz kalmış ve ek maddelerle yeni düzenlemelere gidilmiştir.[45]

Cemiyet, güçlü bir donanma oluşturmaya katkı amacı doğrultusunda gelir getirici çok çeşitli faaliyetler yürütmüştür: Yardım toplamaya yönelik çalışmalar "*Usul-i Cibâyet Talimatnamesi*" adı verilen gelir toplama yönergesi çerçevesinde yürütülmüştür.[46] Üyelerin aidatları, şahısların çeşitli türdeki bağışları (nakit, hazine tahvili, arsa, bina, eşya vs), padişahın ihsanları ve cemiyet yararına düzenlenen yarışlar, bir sefere mahsus memur maaşlarının donanmaya yardım olarak bağışlanması, Cemiyet'in önemli gelir kaynaklarından bazılarıdır.[47]

Cemiyetin hızla örgütlenmesi ve ülke genelinde yaygınlık kazanması, devamlılığı, kitlelerin maddi-manevi enerjisini yardım toplamak için yönlendirmeyi başarmış olması, Donanma Cemiyeti'ni dönemin birçok yardım kampanyasından ayırmaktadır.[48] Cemiyet, gönüllü kişiler

[40] *TİTE Arşivi*, K 223, G 21, B 21.
[41] *TİTE Arşivi*, K 236, G 9, B 9-9; Gök, *a.g.t.*, s. 25.
[42] *TİTE Arşivi,* K 223, G 21, B 21.
[43] Donanma Cemiyeti'nin 18 Ağustos 1909 (5 Ağustos 1325) tarihinden 13 Temmuz 1910 (30 Haziran 1326) tarihine kadar olan mali durum raporunda, İstanbul merkezinde yaklaşık 322 mahalle ve dairenin yer aldığı, bu şubelerde ise 36 binden fazla kayıtlı üyenin bulunduğu görülmektedir. Bkz., *Donanma Mecmuası*, Sayı 6, (Ağustos 1910), s. 511.
[44] Cemiyetin İstanbul teşkilatı için bkz., Özçelik, *a.g.t.*, s. 84-108; Bulut, *a.g.m.*, s. 960.
[45] Nizamname Komisyonunun 13 Temmuz 1912 (30 Haziran 1328) tarihli Nizamname layihası gerekçesine dair yazı için bkz., TİTE Arşivi, K 223, G 15, B 15 1-4; TİTE Arşivi, K 223, G 15, B 15, 14-18.
[46] Talimatname için bkz., TİTE Arşivi, K 231, G 4, B 4-1. Özçelik, *a.g.t.*, s. 196.
[47] Gök, *a.g.t.*, s. 3-54
[48] Cemiyet'in yardım taleplerine cevap vermek vatansever olmakla özdeşleşmiş görünmektedir. Gök, *a.g.t.*, s. 4.

tarafından kurulmuşsa da devletçe de desteklenmiş, İttihat ve Terakki ile yakın ilişkiler kurmuş, kısa süre içerisinde yarı-resmi bir kuruluş niteliği kazanmıştır.[49]

Cemiyet, donanmayı güçlendirmek yolunda ilk adımı 18 Mayıs 1910 tarihinde atmış ve bir Alman firması ile 4 torpido muhribinin satın alınması hususunda anlaşmıştır. Nitekim her biri 616 ton olan ve Yadigâr-ı Millet, Muavenet-i Milliye, Numune-i Hamiyet ve Gayret-i Vataniye isimlerini taşıyan bu muhripler, 21 Ağustos 1910 yılında Osmanlı Donanmasına katılmışlardır. Hem padişahın hem de Hükümetin desteğini alan cemiyet, bu destek sayesinde bağış kampanyasını büyük bir rahatlıkla sürdürmüştür. Cemiyet, bağışların yanı sıra kendisine daha çok gelir sağlayacak bazı faaliyetlere de girişmiştir. Kibrit ve sigara kâğıdı imtiyazı alınmış, ikramiyeli piyango ve sergiler düzenlenmiş, donanma gemilerinin kartpostalları bastırılarak satılmış ve ayrıca toplanan kurban derileri, fitre ve zekât paralarıyla Cemiyet gelirlerinde büyük bir artış söz konusu olmuştur.[50] Bu arada Osmanlı Bankası emanetinde bulunan Sultan II. Abdülhamit'in şahsına ait mücevherlerden bazıları, Hükümetin gözetim ve sorumluluğu altında satılmak üzere cemiyete bırakılmış ve mücevherlerin satışından 1.710.229 altın lira gelir elde edilmiştir. Bu gibi parasal yardımlarla önemli bir bütçeye sahip olan Cemiyet, kısa bir süre içerisinde ülke çapında ve yurt dışında teşkilatını genişletmiştir. Cemiyetin kuruluş tarihinden 31 Ocak 1919 tarihine kadar yaklaşık on yıllık süre içinde toplam 607.753.650 kuruş 17 para gelir elde ettiği görülmektedir.[51] Nitekim 1907-1908 devlet bütçesinden donanmaya sadece 60,8 milyon kuruş ayrıldığı düşünüldüğünde bu miktarın küçümsenemeyecek kadar önemli olduğu anlaşılır.

Cemiyet elde etmiş olduğu bu gelirlerle, Bahriye Nezareti için Almanya'dan her biri 10.060 tonluk olan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis isimli 2 eski zırhlı ile asker naklinde kullanılmak üzere "*Mithat Paşa, Reşit Paşa ve Giresun*" isimli üç nakliye gemisi satın almıştır.[52] Gemi satın alımı dışında Cemiyet, diğer harp malzemeleri ile askerin yiyeceğinden giyeceğine kadar her türlü ihtiyaç ve iaşesini temin etmek için çalışmış, askerlerin kışlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştu.[53] Cemiyet, donanmaya katkılarının yanı sıra 1911 yılında Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın uçak alımı için başlattığı kampanyaya da destek vermiş, bünyesinde kurulan "*Donanma Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi*" vasıtasıyla birçok sanatsal

[49] Cemiyet'in, merkezi ile şubeleri arasındaki haberleşme ve göndermelerden ücret alınmaması, Cemiyet evrak ve senetlerinin damga resminden muaf tutulmasına dair kanunlar, Meşihat-ı İslamiye Dairesi'nin vaiz, müderris ve ulemayı, halkı Cemiyet'e yardım etmeye teşvik edici konuşmalar yapmaları konusunda yönlendirmesi devlet desteğine işaret etmektedir. İttihat ve Terakki'nin taşra şubelerince desteklenen Cemiyet, bizzat Enver Paşa'nın ilgilendiği organizasyonlar da düzenlemiş, İttihat ve Terakki'nin paramiliter bir yan kuruluşu olan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ile gelir getirici birçok faaliyeti birlikte yürütmüştür. Gök, *a.g.t.,* s. 34-45.

[50] Beşirli, *a.g.m.,* 269.

[51] Stanford J. Shaw; Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev. Mehmet Harmancı), 2. Cilt, E Yayınları, İstanbul, 1983, s. 278.

[52] 1911 yılı Nisan ayında, Yunanlıların, İtalyan tersanelerinde inşası tamamlanan Averof zırhlısını teslim almaları, hükümeti, bahriye programının bir an önce gerçekleştirilmesi konusunda harekete geçirmiştir. İngiliz Vikers-Armstrong firması ile Mayıs 1911 yılında İzmit Gölcük'te büyük bir tersane inşası için anlaşma yapılmıştır. Ayrıca aynı firmaya 2 adet modern dretnot (Reşadiye ve Sultan Osman) ısmarlanmıştır. 1914 yılı başında Reşadiye'nin inşası tamamlanmış, Sultan Osman'ın ise tekne inşası tamamlanmış silah donatımına başlanmıştır. Bir heyet gemileri teslim almak için İngiltere'ye gönderilmiş, 3 Ağustos 1914 tarihinde İngiltere resmi olarak gemileri teslim etmeyeceklerini ilan etmesi üzerine heyet eli boş olarak yurda dönmüştür. Her iki gemi İngiliz Kraliyet donanmasına katılmıştır. Bkz., Beşirli, *a.g.m.,* 268-269.

[53] İzmir Merkez Şubesi tarafından 16 Ekim 1914 tarihinde 13.166 pamuklu hırka, 365 mintan, 649 don, 1.008 gömlek, 5.195 çift çorap, 1.629 eldiven toplam 22.012 parça levazım Bandırma'ya gönderilmiştir. Ayrıca 27 Ekim 1914 tarihinde 21.193 hırka, 1.270 don, 1.428 gömlek, 5.468 çift çorap, 681 eldiven, 140 kuşak askeriyeye teslim edilmiştir. Bkz., *TİTE Arşivi*, K. 278 G. 23 B. 23, 23-1.

faaliyeti desteklemiştir. Piyango, spor müsabakaları, sinema, tiyatro gibi çok çeşitli faaliyetlerle sosyal ve kültürel hayata da önemli katkılarda bulunmuştur.

Cemiyet'in en önemli kültürel faaliyetlerinden birisi olarak kendi adına neşrettiği "*Donanma Mecmuası*" gösterilebilir. Mart 1910 tarihinden 1 Mart 1919 tarihine kadar yayın hayatına devam eden dergi, 191 sayı yayınlanmıştır. Donanma Cemiyeti'nin bir tanıtım aracı olarak yayın yapan dergide, donanma, gemicilik, askeri ve fenni konularda yayınlanan birçok makale yer almaktadır. Yazarları arasında Ahmet Rasim, Mehmet Rauf, Mahmut Muin, Abidin Daver, Ahmet Vahit, Ali Rıza Seyfi, Salime Servet Seyfi gibi isimler bulunmaktadır.[54]

Donanma Cemiyeti'nin önemli gelir kaynaklarından birisini ise "*Ziraat Faaliyetleri*" teşkil etmektedir. Savaş yıllarının sıkıntılarını az da olsa milletin üstünden kaldırmayı, Türk ordusu ve çiftçisinin zaruri ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine milli bir görev sayan Cemiyet, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti şubeleriyle ortaklaşa *harp tarlaları* adı altında üretim yerleri oluşturarak, ürün yetiştirip satmak suretiyle gelir elde etmeye çalışmıştır.[55] Bu bağlamda ihtiyaç duyulan zirai ürünlerin (mısır, patates, nohut, fasulye buğday, arpa) yetiştirilmesi ve bu tür faaliyetlerin daha sistemli bir şekilde yapılabilmesi için bir talimatnamenin hazırlanması gündeme gelmiştir. Azalardan Hacı Hilmi ve Hüseyin Kadri Beyler tarafından hazırlanan talimatname, Cemiyetin 15 Şubat 1915 tarihli toplantısında kabul edilmiştir. Yürürlüğe giren talimatname çerçevesinde 8 Şubat 1916'da yetiştirilmesi öngörülen patates, nohut, mısır, fasulye, mercimek gibi mahsullerin ekimlerinin bir an önce yapılabilmesi için "*Donanma Cemiyeti Ziraat Encümeni*" adıyla bir encümen kurulmuştur.[56] Cemiyet azalarından Hüseyin Kadri, Halil Hilmi, Fuat ve Ahmet Talat Beylerin yer aldığı bu encümen, tohumluk alınması, arazi kiralanması, alet ve edevat satın alınması, amele tedariki, tohumluk dağıtımı gibi bütün hususlarda yetkili kılınmıştır.[57]

Bu dönemde 24 Eylül 1916 tarihinde çıkarılan "*Mükellifât-ı Ziraîye Kanunu*" ise, çiftçiliği kabul etmiş ve askerlik hizmeti dışında kalan kadın-erkek tüm Osmanlı vatandaşlarının, Ziraat Nezareti'nin belirlediği oranlarda ziraatla uğraşmalarını ve üretime katkıda bulunmalarını yükümlü kılmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte bir "*irade-i seniyye*" çıkarılmış ve bu emrin uygulanmasından il ve ilçelerde bulunan ziraat heyetleri sorumlu tutulmuşlardır. Ziraat heyetleri, işlenmeyen boş tarlaların kamu yararına çalışan kurumlarca (belediye, Müdafaa-i Milliye, Donanma Cemiyeti vs.) kullanılması ve buralarda ziraat yapılması için gerekli tedbirleri almakla görevlendirilmişlerdir. Bu kanun çerçevesinde bütün ülkede bir ziraat seferberliğini başlatan Donanma Cemiyeti, merkez ve şubelerinde ziraatın geliştirilmesi için her türlü tedbiri almıştır.[58] Ancak zaman zaman yaşanan bir takım güçlükler (doğal afetler, tohum tedarikinde yaşanan sıkıntılar), Cemiyetin çalışmalarını aksatmamış ve ülke genelinde zirai üretimde çok hızlı bir artış söz konusu olmuştur.

Yaklaşık on yıl boyunca kuruluş nizamnamesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışan, birçok savaş gemisinin alımında büyük pay sahibi olan Donanma Cemiyeti, 2 Şubat 1919

[54] Donanma Mecmuası, başlangıçta aylık olarak ve 1912 sonlarından itibaren haftalık olarak yayınlanmıştır. Bkz., Özçelik, *a.g.t.*, s. 284-287; Gök, *a.g.t.*, s. 3-54

[55] 1911-1912 senelerinde Kırklareli'nin Babaeski kasabasının Mandıra köylüleri, boş olan ve kimseye ait olmayan topraklarda "*Donanma Tarlası*" adıyla imece usulü ziraat yapmışlardır. Bu tarlalardan toplanan mahsul ise Cemiyete iane olarak verilmiştir. Bkz. Özçelik, *a.g.t.*, s. 300-301.

[56] Donanma Cemiyeti Merkezi Umumisinin Ziraat Talimatnamesi için bkz., TİTE Arşivi, K 257, G 11, B 9.

[57] Özçelik, *a.g.t.*, s. 302-305.

[58] Özçelik, *a.g.t.*, s. 299.

tarihinde önce Bahriye Nezareti'ne bağlanmış ve 2 Mayıs 1919'da çıkarılan bir kararname ile feshedilmiştir.[59]

SONUÇ

16. Yüzyılda elde ettiği başarılarla yükselen Osmanlı Donanması, Sultan Abdülaziz döneminde dünyanın sayıca üçüncü modern deniz kuvvetleri haline gelmiştir. Ancak bu yüzyılın sonlarına doğru çok çeşitli nedenlerle duraklamaya başlayan Osmanlı Donanması, 18. Yüzyılın sonları ile 19. Yüzyılın ortalarında çeşitli deniz facialarıı ile (Çeşme, Navarin ve Sinop) karşılaşmıştır. 1876'da tahta çıkan Sultan II. Abdülhamit ise bu facialara bir yenisini daha ekleyerek donanmayı Haliç'e hapsetmiş ve uzun yıllar büyük çabalarla kazanılan denizcilik geleneğini toprağa gömmüştür. 20. Yüzyılın başlarında donanmanın içine düştüğü olumsuz durum ve halkın bu konuda duyduğu endişeler, Donanma Cemiyeti'nin kuruluş sürecini hızlandırmıştır.

Donanma Cemiyeti, hiçbir resmi makamın etkisi olmadan, tarafsız, doğrudan doğruya milletin donanmanın geliştirilmesi konusunda hissettiği ihtiyaçla kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren hızlı bir şekilde örgütlenen ve ülke genelinde yaygınlık kazanan Cemiyet, yapmış olduğu çok çeşitli faaliyetler ve elde ettiği gelirlerle pek çok savaş gemisinin satın alınmasında öncü rol oynamıştır. Bunların yanı sıra her kesimden insanı kendi amacı etrafında toplamayı başaran Cemiyet, toplumun maddi-manevi enerjisini yardım toplamak için yönlendirmeyi başarmıştır. Bu faaliyetler Cemiyeti dönemin birçok yardım kampanyasından ayırmaktadır.[60].

KAYNAKLAR

Kaynak Belgeler

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi

TİTE Arşivi, K 193, G 17, B 17.

TİTE Arşivi, K 223, G 21, B 21.

TİTE Arşivi, K.223 G.15 B.15 (1- 4).

TİTE Arşivi, K.223 G.15 B.15. (14- 18).

TİTE Arşivi, K.231 G.4 BA 4-1.

TİTE Arşivi, K 234, G 4, B 2.

TİTE Arşivi, K 234, G 4, B 4.

TİTE Arşivi, K 234, G 4, B 4-1.

TİTE Arşivi, K 234, G 4, B 1a.

TİTE Arşivi, K 234, G 4, B-2a.

[59] Tarık Zafer Tunaya, *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969, s. 449; Cemiyet'in Almanya, İngiltere ve Romanya'dan satın aldığı gemiler hakkında. Özçelik, *a.g.t.*, s. 218-274; Feshedildikten sonra Cemiyet'in mal varlıkları Nisan 1919'da Maliye Nezareti'ne, yazışma evrakları ise 1928 yılında Türk Tayyare Cemiyeti'ne devredilmiştir. Bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın emir ve direktifleriyle 16 Şubat 1925'te kurulan Türk Tayyare Cemiyeti, 1935'de Türk Hava Kurumu adını alacaktır. THK Arşivinde bulunan Donanma Cemiyeti'ne ait tüm belgeler, 1942 yılında Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi'ne teslim edilmiştir. Bkz. Gök, *a.g.t.*, s. VII.

[60] Cemiyet'in yardım taleplerine cevap vermek vatansever olmakla özdeşleşmiş görünmektedir. Gök, *a.g.t.*, s. 4.

TİTE Arşivi, K 236, G 9, B 9-9.

TİTE Arşivi, K 237, G 26, B 26.

TİTE Arşivi, K 237, G 26, B 26-1.

TİTE Arşivi, K 237, G 26, B 26-2.

TİTE Arşivi, K 237, G 22, B 22.

TİTE Arşivi, K 238, G 2, B 2-1.

TİTE Arşivi, K 255,G 47, B 47.

TİTE Arşivi, K 255, G 47, B 47-1.

TİTE Arşivi, K 257, G 11, B 9.

TİTE Arşivi, K 261, G 11, B 11-3.

TİTE Arşivi, K 271, G 8, B 8.

TİTE Arşivi, K 271, G 1, B 1.

TİTE Arşivi, K 275, G 3, B 3-1.

TİTE Arşivi, K. 278 G. 23 B. 23, 23-1.

TİTE Arşivi, K 291, G 20, B 20-1.

TİTE Arşivi, K 291, G 20, B 20-2.

Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Usul-ü Cibâyet Talimatnamesi

Donanma Mecmuası, C. 1, Sayı 1, (Mart 1910), s. 4-7, 13.

Donanma Mecmuası, C. 1, Sayı 6, (Ağustos 1910), s. 492, 511.

Donanma Mecmuası, C. 1, Sayı 29, (Temmuz 1912), s. 206.

Tanin gazetesi, 18 Kasım 1909 (5 Teşrin-i Sânî 1325), 1-3.

Kitap, Makale ve Tezler

Aysal, Necdet, (2014), "Osmanlı ve Yunan Demiryollarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 10, Sayı 20, ss. 327-352.

_____, (2006), "Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı", Atatürk Yolu, C. 9, No. 37–38, Ankara, ss. 15-53.

Avcı, Ertürk, (2015), "Ertuğrul Fırkateyninin Japonya'ya Son Seyri", *Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki*, Sayı 622, ss. 1-56.

Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, (2016), Ed. Temuçin Ertan, 4. B., Siyasal Kitabevi, Ankara.

Beşirli, Mehmet, (2004), "Sultan Abdülaziz'den Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Donanması", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 25, ss. 243-274.

Bostan, İdris, (1994), *"Osmanlı Bahriyesinin Modernleşmesinde Yabancı Uzmanların Rolü (1785- 1819)", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı*, Sayı 35, ss. 177-192.

Bulut, Sedef, (2016), "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, ss. 959-967.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (1986), C. 7, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Dinçer, Hasan, (2016), "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri", *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 30, ss. 474-495.

Gök, Nurşen, (2007), "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara, ss. 9-11.

_____, (2008), "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler", DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, C. 27, S. 43, Ankara, ss. 77-93.

İğdemir, Uluğ, (2009), *Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul.

İpek, Nedim, (2006), *"*II. Abdülhamit Döneminde Ordunun ve Donanmanın Modernizasyonu*", XIV. Türk Tarih Kongresi (9- 13 Eylül 2002)* C. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 180.

Karal, Enver Ziya, (1988), *Osmanlı Tarihi Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri*, C. V, TTK Basımevi, Ankara.

_____, (1996), *Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, C. IX, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Kaya, Ali İrfan, (2014), "Meşrutiyet Dönemi Tarih Eğitiminin Amaç ve Yöntemleri, Kullanılan Araç-Gereçler Hakkında Bir İnceleme-Tedrîsât Mecmûası Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 8, ss. 583-592.

Kütükoğlu, Mübahat, (1995), "Osmanlı Buharlı Gemi İşletmeleri ve İzmir Körfezi Hamidiye Şirketi*", Çağını Yakalayan Osmanlı Devletinde Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri*, Yay. Haz. Ekmeleddin İhsanoğlu, Mustafa Kaçar, İslâm, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, s. 206.

Odile Moreau, (1999), *"*Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askeri Misyonları", *Osmanlı*, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Özçelik, Selahattin, (1987), "Donanma Cemiyeti", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1987.

Özsoylu, Ahmet Fazıl, (1999), *Türk Maliye Tarihi*, Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Masaüstü Yayınları, Adana.

Shaw, Stanford J., Shaw, Ezel Kural, (1983), *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev. Mehmet Harmancı), 2. Cilt, E Yayınları, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, Haluk, (1965), *Deniz Tarihimize Ait Makaleler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İstanbul.

Toprak, Zafer, (1985), "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 1. C, İletişim Yayınları, İstanbul.

_____, (1995), *Türkiye'de Ekonomi ve Toplum (1908-1950) İttihat-Terakki ve Devletçilik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer, (1959), *Hürriyetin İlanı İkinci Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar*, Baha Matbaası, İstanbul.

_____, (1969), *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku*, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.

_____, (1998), *Türkiye'de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul.

_____, (1989), Türkiye'de Siyasal Partiler, İttihat ve Terakki Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi, C. III, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.

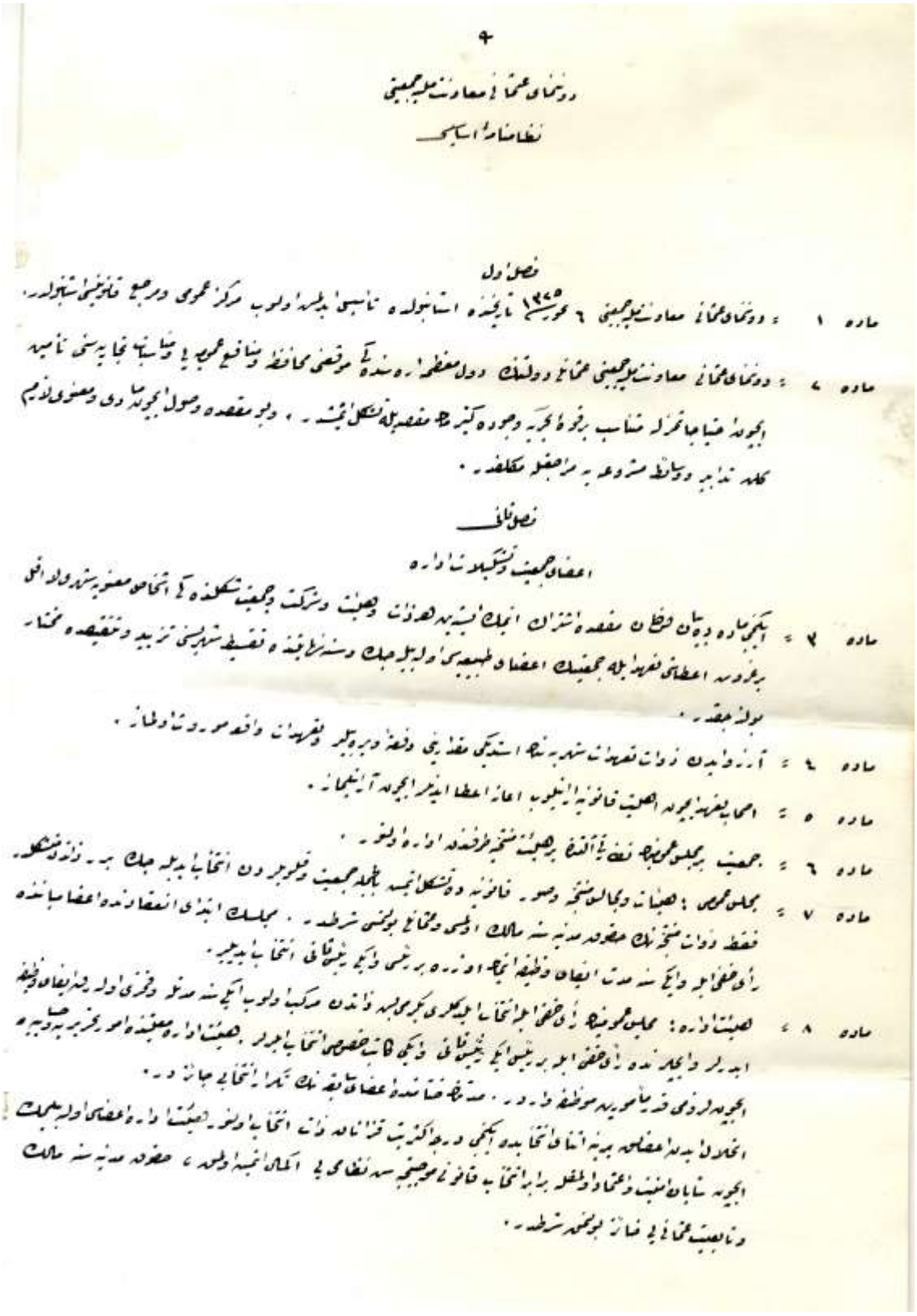
Yakıtal, Emin, (1981), "Abdülaziz Donanmasına Dair Bir İnceleme", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler (11-15 Ekim 1976)*, C. II, TTK Yayınları, Ankara, ss. 1342-1343.

Yaşa, Memduh, (1981), *Devlet Borçları*, 3. Baskı, Has Kurtulmuş Matbaası, İstanbul.

Yavuz, Celalettin, (19993), "Osmanlı-Türk Deniz Kuvvetlerinde Yabancı Misyonlar (Çeşme Faciası-I. Dünya Harbine Giriş)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara.

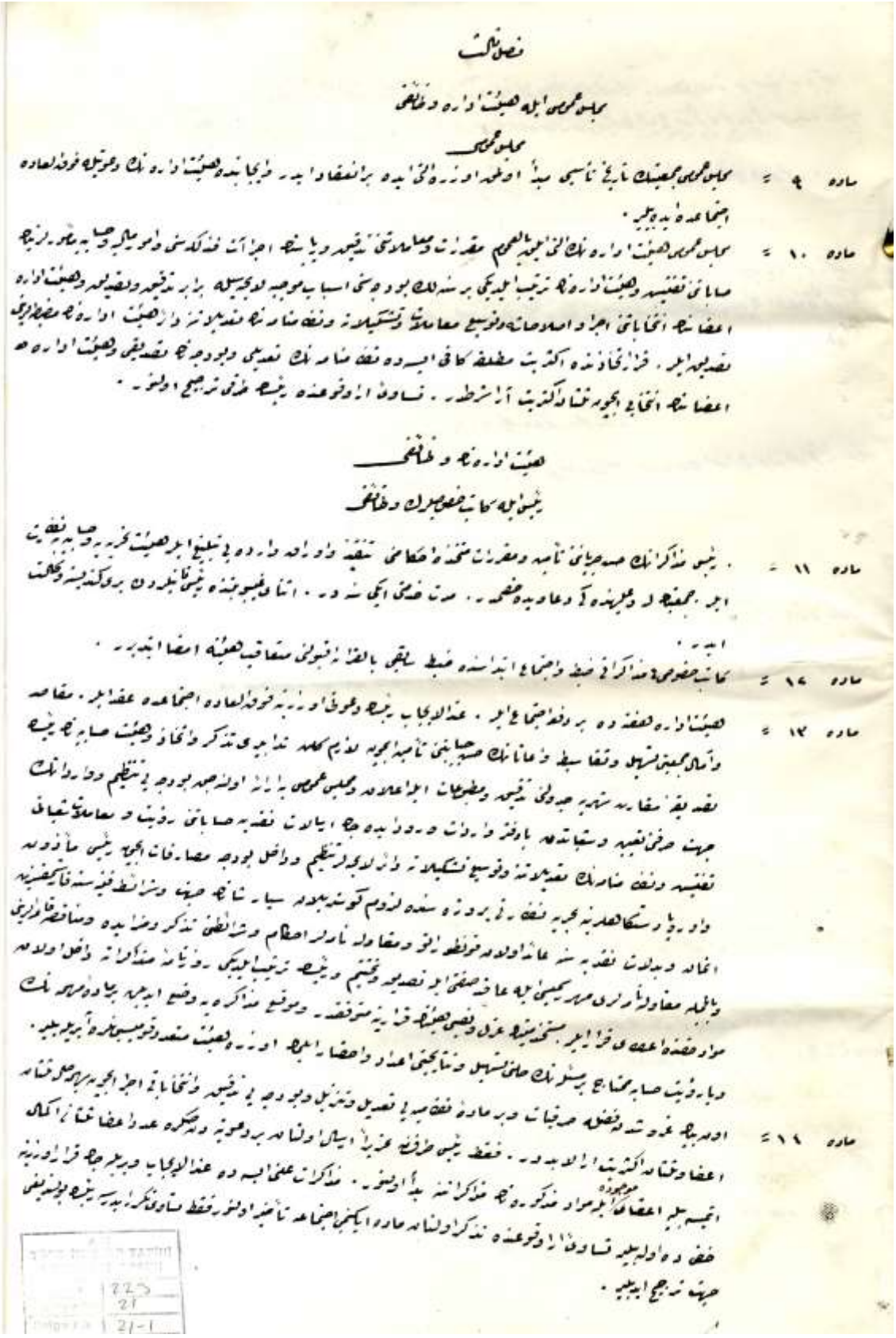
EKLER:

EK-1

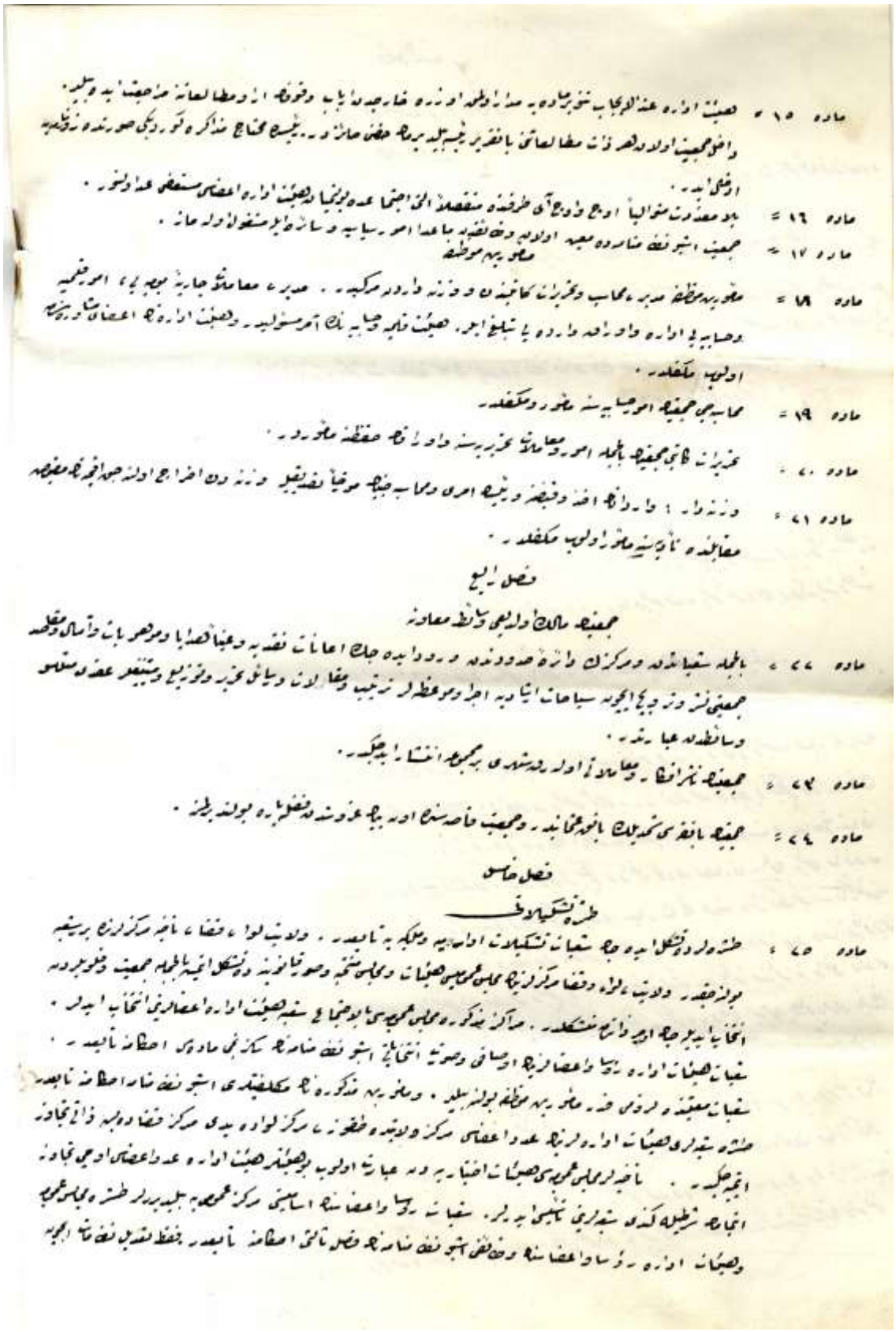
Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, K 223, G 21, B 21-001

EK-1a

TİTE Arşivi, K 223, G 21, B 21-1001

EK-1b

TİTE Arşivi, K 223, G 21, B 21-1a 001

EK-1c

TİTE Arşivi, K 223, G 21, B 21-2001

Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Cemiyeti
Nizamname-i Esasisi
Fasl-ı Evvel

Madde 1- Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Cemiyeti, 6 Temmuz 1325 tarihinde İstanbul'da tesis edilmiş olup merkez-i umumi ve merci-i kanunisi İstanbul'dur.

Madde 2- Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Cemiyeti Osmanlı Devleti'nin Düvel-i Muazzama arasındaki mevkiini muhafaza ve menafi-i umûmiyeyi ve münasebât-ı ticariyesini temin için ihtiyacatımızla münasip bir kuvve-i bahriye vücuda getirmek maksadıyla teşekkül etmiştir. Ve bu maksada vasl için maddi ve manevi lazım gelen tedâbir ve vesait-i meşrûaya müracaatla mükelleftir.

Fasl-ı Sâni
Aza-yı Cemiyet ve Teşkilat-ı İdare

Madde 3- İkinci maddede beyan-ı ferman maksada iştirak etmek isteyen her zât ve heyet ve şirket ve cemiyet şeklindeki eşhas-ı maneviye şehr-i la-akl bir guruş itâsını taahhüd ile cemiyetin aza-yı tabiiyesi olabilecek ve sene nihayetinde taksid-i şehrisini tezyid ve tenkısa muhtar bulunacaktır.

Madde 4- Arzu eden zevat taahhüdât-ı şehriyenin istediği mikdarını defaten verebilir. Ve taahhüdat-ı vakıa mevrus olmaz.

Madde 5- Eshab-ı taahhüt için ehliyet-i kanuniye aranılıp, iane itâ edenler için aranılmaz.

Madde 6- Cemiyet bir meclis-i umuminin nezareti altında bir heyet-i müntehâbe tarafından idare olunur.

Madde 7- Meclis-i Umumi: Heyât ve mecalis-i müntehabe suver-i kanuniyede teşekkül etmiş cemiyet ve kulüplerden intihâb edilecek birer zattan müteşekkil fakat zevat-ı müntehabenin hukuk-ı medeniyesine malik olmak ve Osmanlı bulunması şarttır. Meclisin ibtida-i inıkadında aza miyanında rey-i hâfi ile ve iki sene müddet ifa-yı vazife etmek üzere bir reis ve iki reis-i sâni intihâb edilir.

Madde 8- Heyet-i İdare: Meclis-i Umminin rey-i hâfi ile intihâb eyledikleri yirmi beş zevattan mürekkeb olup iki sene müddetle ve fahri olarak ifa-yı vazife ederler. Ve içlerinde rey-i hâfi ile bir reis ve iki reis-i sâni ve iki kâtib-i mahsûs intihâb ederler. Heyet-i idare maiyetinde umûr-ı tahririyeye ve hesabiye için lüzumu kadar memûrin-i muvazzafa vardır. Senenin hitâmında aza-yı sabıkanın tekrar intihâbı caizdir.

İnhilâl eden azalık yerine esnâ-yı intihâb da ikinci derece ekseriyet kazanan zat intihâb olunur. Heyet-i idare azası olabilmek için şayan-ı emniyet ve itimâd olmağla beraber intihâb-ı kanuni mucibince sene-i nizamiyi ikmâl etmiş olmak hukuk-ı medeniyesine mâlik ve tabiiyet-i Osmanîyeye hâiz bulunmak şarttır.

Fasl-ı Sâlis
Meclis-i Umumi ile Heyet-i İdare Vezâifi

Madde 9- Meclis-i Umumi cemiyetin tarih-i tesisi mebde olmak üzere altı ayda bir in'ıkad eder. Ve icabında heyet-i idarenin daveti ile fevkalade ictimâ' da edebilir.

Madde 10- Meclis-i Umumi heyet-i idaresinin altı aylık bil-umûm mukarrerat ve muamelâtını tetkik ve riyâsetin icraat fezlekesini ve umûr-u maliye ve hesâbiye memûrlarının hesabatını teftiş ve heyet-i idarenin tertip eylediği bir senelik bütçesini esbâb-ı mucibe lahiyasıyla beraber tetkik ve tasdik ve heyet-i idare azasının intihabâtını icra ve ıslahata ve tevsi-i muamelât ve

teşkilata ve nizamnamenin tadilatına dair heyet-i idarenin mazbatalarını tasdik eyler. Karar ittihazında ekseriyet mutlaka kâfi ise de nizamnamenin tadili, bütçenin tasdiki ve heyet-i idarece azanın intihâbı için selâsen ekseriyet şarttır. Tesâvi-i âra vukuunda reisin tarafı tercih olunur.

Heyet-i İdarenin Vezâifi
Reis ile Kâtib-i Mahsûsların Vezâifi

Madde 11- Reis müzâkeratın hüsn-ü cereyanını temin ve mukarrerat-ı müttehide ahkâmını tenkid ve evrak-ı varideyi tebliğ eyler. Heyet-i tahririye ve hesâbiyeye nezaret eyler. Cemiyetin lehl ve aleyhindeki deâvide muzmirdir. Müddet hidmeti iki senedir. Esnâ-yı gaybûbetinde reis-i sânilerden biri kendisine vekâlet eder.

Madde 12- Kâtib hususi müzakerâtı zabt-ı ictimâ' ibtidasında zabt-ı sabıkı bil-karar kabulünü müteakıb heyete imza ettirir.

Madde 13- Heyet-i İdare haftada bir defa ictimâ' eyler. İnd-el icâb reisin daveti üzerine fevkalâde ictimâa da akd eyler. Mekâsıd ve amâlin cemiyeti teshil ve tekâsid ve ianâtın hüsn-ü cibayetini temin için lâzım gelen tedâbir-i tezekkür ve ittihâz ve heyet-i hesâbiyenin reisin tasdikine makarrât-ı şehriye cedvelini tedkik ve matbuat ile ilân ve meclis-i umumiye irae olunacak bütçeyi tanzim ve varidâtın cihet-i sarfını tayin şuâbatdan bi-defter-i varidat vürûd edecek eyalât-ı nakdiye hesabâtını rüyet ve muamelât-ı şuâbatı teftiş ve nizamnamenin tadilâtına ve tevsi-i teşkilâtına dair layihalar tanzim ve dâhili bütçe mesarifât için reis-i mezun ve Avrupa destigâhlarına Bahriye Nezâreti birûzesinde lüzum gösterilen siparişatın cihet ve şerait-i fenniyesine karışmaksızın ismânı ve bedeliyât-ı nakdiyesine ait olan kontoratu ve mukavele-nâmeler ahkâm ve şerâiti tezekkür ve müzâyede ve münâkısa kaimelerini ve bil-cümle mukavelenameleri mühr-ü resmisi ile akd sıfatı ile tasdik ve tecessüm ve reisin tertib eylediği ruz-name-i müzekkerâta dâhil olan mevâd hakkında imza-yı karar eyler. Müstahdeminin azl ve nâsbı kararına mütevakkıftır. Ve mevki-i müzâkereye vaz' edilen bir madde-yi mühimmenin veya rûiyyet-i hesaba muhtaç bir meselenin hallini teshil ve netâyicini âdale ve ihzar eylemek üzere heyet-i müteaddid komisyonlara ayrılabilir.

Madde-14- On bin kuruştan fazla sarfiyât ve bir madde-i nizamiyeyi tâdil ve tenzil ve bütçeyi tetkik ve intihâbatı icra için be-heme-hâl selâse-i aza ve selâsen ekseriyet-i ara lâbüddür. Fakat reis tarafından tahriren irsâl olunan bir davetiyeden sonra aded-i aza selaseni ikmal etmesiyle aza-yı mevcûde ile mevâdd-ı mezkûrenin müzakerâtına bedân olunur. Müzakerât âleni ise de indel icab verilecek karar üzerine hafi de olabilir. Tesavi-i ara vukunda tezekkür olunan madde ikinci ictimâa tehir olunur. Fakat tesavi tekrar iderse reisin bulunduğu cihet tercih edilir.

Madde 15- Heyet-i idare ind-el îcâb tenvir-i maddeye medâr olmak üzere hariçten erbâb-ı vukufun irâd-ı mütalaâtına müracaat edebilir. Dâhil-i cemiyet olan her zat mütalaâtını bi-t-takrir bildirmek hakkını hâizdir. Reis muhtac-ı müzakere gördüğü suretde ruznameyi idhâl eder.

Madde 16- Mütevâliyen üç ay zarfında münfaîlen altı ictimâ'da bulunmayan hayet-i idare azası müstâfi addolunur.

Madde 17- Cemiyet iş bu nizamnamede muayyen olan vezâifden maâda umûr-u siyasiye vesâire ile meşgul olamaz.

Madde 18- Memûrin-i muvazzaf müdür, muhasib ve tahrirat kâtibinden ve veznedardan mürekkeptir. Müdür, muamelât-ı cariyeyi-yi yevmiyeyi, umûr-ı kalemiyeyi ve hesâbiyeyi idare ve evrak-ı varideyi tebliğ eyler. Heyet-i kalemiye ve hesabiyenin emr-i mesulüdür. Ve heyet-i idarenin aza-yı müşaveresinden olub mükelleftir.

Madde 19- Muhasebeci, Cemiyetin umûr-ı hesabiyesine memûr ve mükelleftir.

Madde 20- Tahrirat kâtibi, Cemiyetin bil-cümle umûr-ı muamelât-ı tahririyesine ve evrakın hıfzına memûrdur.

Madde 21- Veznedar, varidatın âhz-ü kabzına ve reisin emri ve muhasebecinin müverrehân tasdikiyle vezneden ihrâc olunacak akçenin makbuz mukabilinde tediyesine memûr olub mükelleftir.

Fasl-ı Rabi
Cemiyetin Malik Olduğu Vesait-i Muavene

Madde 22- Bil-cümle şuabatdan ve merkezin daire-i hududundan vürûd edecek ianât-ı nakdiye ve aynen hedaya ve mevhûbat ve amâl-i mekâsıd-ı cemiyeti neşr ve terviç için seyahat-ı irşadiye ve mevuzalar tertib ve makalat ve resâil ve tevzi-i mitingler akdi misüllü vesaitden ibarettir.

Madde 23- Cemiyetin naşir-i efkâr ve muamelâtı olarak şehri bir mecmua intişar edecekdir.

Madde 24- Cemiyetin bankası şimdilik Bank-ı Osmanîdir ve Cemiyet kasasında on bin kuruştan fazla para bulundurulamaz.

Fasl-ı Hamis
Taşra Teşkilatı

Madde 25- Taşralarda teşekkül edecek şuabat, teşkilat-ı idariye ve mülkiyeye tabidir. Vilayet, liva, kaza, nahiye merkezlerinde birer şube bulunacakdır. Vilayet, liva ve kaza merkezleri meclis-i umumisi heyât ve mecalis-i müntehibe ve sûver-i kanuniyede teşekkül etmiş bil-cümle cemiyet ve kulüblerden intihâb edilecek üçer zattan müteşekkildir. Merakiz-i mezkûra mecâlis-i umumiyesi bil-ictimâ şube heyet idare azalarını intihâb iderler. Şuabat-ı heyat-ı idare rüesa ve azalarının evsâfı ve suret-i intihabâtı işbu nizamnamenin sekizinci maddesi ahkâmına tabidir. Şuabat maiyetinde lüzumu kadar memûrin-i muvazzafa bulunabilir. Memûrin-i mezkûrenin mükellefiyetleri işbu nizamname ahkâmına tabidir. Taşra şubeleri heyât-ı idarelerinin aded-i azası merkez vilayetde dokuz, merkez livada yedi, merkez kazada beş zâtı tecavüz etmeyecekdir. Nahiyeler meclis-i umumiyesi heyet-i ihtiyariyeden ibaret olub bu heyetler heyet-i idare aded-i azası üçü tecavüz etmemek şartıyla kendi şubelerini tesis ederler. Şuabat-ı rüesa ve azasının esamisini merkez-i umumiyeye bildirirler. Taşra mecalis-i umumiye ve heyât-ı idare rüesa ve azasının vezaifi, işbu nizamnamenin fasl-ı salis ahkâmına tabidir. Fakat tadil-i nizamât için ancak bi-t-takrir merkez-i umumiyeye teklif etmek hakkını hâizdir. Her ay nihayetinde ianât-ı müterâkime mâ-fevk bulunan şubeye bâ-defter müfredat irsal edilecek ve suret-i teselsül dairesinde merkez vilayetde terâkim edecek ianât-ı nakdiye, merkez-i umumiyeye gönderilecekdir. Taşra şuabâtı taahhüdât ve ianâtın tarz-ı cibâyeti hakkında istediği talimatı vâz itmek de muhtar ise de talimat-ı mevzûanın işbu nizamnamenin ahkâmına mugâyir olan mevâddı bi-t-tab' mensûhdur.

Zeyl

Der-saâdet şuabâtının teşkilâtı, ahiren teşekkül eden İstanbul vilayeti teşkilâtına tabidir.

Heyet-i İdare Reisi